

ΑΝΑΠΛΑΣΙΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΤΟΥ ΟΜΩΝΥΜΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΕΤΗΣΙΑ ΠΡΟΠΛΗΡΩΤΕΑ

Ἑσωτερικοῦ δρ. 10. Ἑξωτερικοῦ φρ. χρον. 10.
Πᾶς συνδρομητὴς θεωρεῖται καὶ μέλος ἀγαθόν.

ΤΙΜΗ ΕΚΑΣΤΟΥ ΣΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ Α' Β' ΚΑΙ Γ' ΕΤΟΥΣ ΠΡΟΚΑΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΗ

Δραχμὴ 10 ἐν τῷ ἑσωτερικῷ καὶ φράγκα χρον. 10
ἐν τῷ ἑξωτερικῷ. Εἰς τοὺς ἐγγραφεμένους δὲ νέους
συνδρομητὰς καὶ αὐτοὺς τὰ σήματα καὶ τῶν
τριῶν ἐτῶν ἀποστέλλονται ταῦτα ἐπὶ προπλη-
ρωμῇ δρασ. ἢ φρ. χρον. 15.

Συνδρομηταὶ ἐγγράφονται εἰς τὸ κατάστημα τοῦ
Συλλόγου ἐν συνοικίᾳ Πλάκας παρὰ τῇ Δημοτικῇ Σχολῇ,
ὁδὸς Φιλέσσα, ἀριθ. 5, καὶ εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα
«Ἀνέστη Κωνσταντινίδου».

ΠΑΣΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΥΛΛΟΓΟΝ ΕΠΙΓΡΑΦΕΤΑΙ

Σύλλογον «Ἀναπλάσεως» Ἀθῆνας.

Collège «Anaplasis» Athènes.

Πᾶσα δωρεὰ πρὸς τὸν Σύλλογον ἢ πρὸς τὸ ταμιεῖον
τοῦ «Ἀποστόλου Παύλου» ἢ πᾶσα συνδρομὴ πρὸς τὸ
περιοδικὸν πέμπεται πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς «Ἀνα-
πλάσεως» Μητροπολίτην Ἀθηνῶν κ. Γερμανὸν ἢ πρὸς
τὸν Ταμιᾶν τοῦ Συλλόγου κ. Γ. Σ. Κοναρίσην, συμ-
βολαιογράφον.

Τὰ περιεχόμενα χειρόγραφα δημοσιεύμενα καὶ μὴ
δὲν ἐπιστρέφονται.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ — Ι. Ε. ΜΕΣΣΟΛΩΡΑΣ — ΚΛΗΡΥΤΩΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 15 ΜΑΡΤΙΟΥ 1891.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Τὸ ἄριστον ἐν τῷ κόσμῳ, ὑπὸ Α. Διομήδους Κυ-
ριακοῦ — Ὁ ἄγιος Ἀθανάσιος κατὰ τοὺς πρώτους ἱστο-
ρικὰς πηγὰς, ὑπὸ Α. Παλαρχογιάννου. — Ὁ χρόνος, ποι-
ημα ὑπὸ Βεν. Α. Ἀβραμοπούλου. — Θρησκευτικὴ κί-
νησις ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ Χρ. Γ. Τσιπετάκη. — Ὁ Ἀπόστο-
λος Πέτρος ὑπὸ Ζησίμου Τυπάλδου. — Εἰδήσεις. —
Δηλώσεις. — Ἀλληλογραφία.

ΤΟ ΑΡΙΣΤΟΝ ΕΝ Τῷ ΚΟΣΜῳ

ΥΠΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ ΔΡΥΜΜΟΝΔΟΥ

ΜΕΤΕΦΡΑΝΟΝ

ΥΠΟ

Α. ΔΙΟΜΗΔΟΥΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ (*)

1

Τὸ ἄριστον ἐν τῷ κόσμῳ.

«Ἐάν τις γλώσσῃς τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν
ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἢ χαλὴν ἢ
κόμβαιον ἀλαλάζον. Καὶ ἐάν ἔχω προφητείαν καὶ εἰ-
δῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πιστεῖν τὴν γνώσιν, καὶ

(*) Ἡ παροῦσα πραγματεία εἶναι κυρίως λόγος
προφητικὸς ὑπὸ τοῦ Ἑρρίκου Δρυμόνδου, διαση-
μοῦ καθηγητοῦ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν Γλασκώ-
βη, ἐνόμιον ἐκλεκτῆς ἡμετέρας, ὅστις στενογραφη-
θεὶς ἐδημοσιεύθη μετὰ ταῦτα ἐν ἐκανεκλιμμέναις ἐκ-
δόσεσι κατὰ πολλὰς χιλιάδας ἀντιτύπων, λαβὼν με-
γίστην διὰδοσιν ἐν Ἀγγλίᾳ. Ἐκ τῆς δωδεκάτης ἐκδό-
σεως μετεφράσθη ἡμετέρως εἰς τὸ γερμανικόν· ἐκ
τοῦτου δὲ μετεφράσαμεν ἡμεῖς. Ἡ μετέφρασις ἡμῶν
εἶναι ἐλευθέρα, διότι ἔπαυε πολλοῦ τὸ χρέον
νὰ προσωρῶμεν πρὸς τοὺς ἀνέγκας τῶν ἡμετέρων
ἀναγνωστῶν.

ἐάν ἔχω πίστιν τὴν πίστιν, ὅτε δὲν μεθιστάμεν, ἀ-
γάπην δὲ μὴ ἔχω οὐδὲν εἰμι. Καὶ ἐάν φωνάζω πάν-
τα τὰ ἐπαρχοντά μου καὶ ἐάν παραδῶ τὸ σῶμά μου,
ἵνα καυθίσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦ-
μαι. Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη
οὐ ζηλοῖ· ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φουσιῶται,
οὐ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται,
οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγ-
χαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα σέβει, πάντα πιστεύει,
πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε
ἐκπίπτει. Ἐἴτε δὲ προφητεῖται, καταργηθήσονται· εἴτε
γλώσσαι, παύσονται· εἴτε γνώσεις, καταργηθήσονται. Ὅτι
μέρους γὰρ γινώσκωμεν καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν·
ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταρ-
γηθήσεται. Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς
νήπιος ἐργάζομαι, ὡς νήπιος ἐλογίζομαι· ὅτε δὲ γέ-
γονα ἀνὴρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ
ἄρτι δι' ἐσπερον ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον
πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐ-
πιγινώσκω καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην· νυνὶ δὲ μένει
πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μεῖζον δὲ τού-
των ἡ ἀγάπη»

(Παύλου Α' Κορινθ. κεφ. ιγ'.)

Τίς δὲν προσβλέπῃ ποτε εἰς ἑαυτὸν τὸ μέγα
ζητήμα τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νέων χρόνων;
Τί εἶναι τὸ ὑψιστὸν ἀγαθόν, τί εἶναι τὸ ἄρι-
στον ἐν τῷ κόσμῳ; Ἐχομεν ἐνώπιον ἡμῶν
τὸν βίον, ὃν ἔπαξ μόνον δυνάμεθα νὰ δια-
νύσωμεν. Τί εἶναι τὸ εὐγενέστατον, τὸ ὑψιστὸν,
πρὸς τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ τείνωμεν κατὰ τὸν
βίον τοῦτον, τὸ πολυτιμώτατον τέρας τῶν πό-
θων ἡμῶν;

Τινὲς λέγουσιν· ἡ πίστις εἶναι τὸ ὑψιστὸν.
Καὶ ἀληθὺς ἡ πίστις εἶναι μέγα ἀγαθόν· ἡ
πίστις ἐπὶ αἰῶνων θεωρεῖται δικαίως ὡς τι
σπουδαιώτατον ἐν τῇ χριστιανικῇ κόσμῳ. Οὐ-

δόλως δὲ θαυμαστόν ὅτι ἐμάθουμεν τὴν πρῶ-
την θέσιν καὶ ἀποδίδωμεν αὐτῇ. Καὶ ὅμως καὶ
αὐτῆς ὑπάρχει τι ἀνώτερον. Διότι διὰ μόνως
ἀποκλειστικῶς τῆς πίστεως δὲν δυνάμεθα νὰ
ἐπιτύχωμεν τοῦ σκοποῦ. Τί λέγει τὸ ἔνω παρ-
τιθέμενον χωρίον ἐκ τῆς Καινῆς Διαθήκης ;
«Νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία
ταῦτα» μέζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη». Ἡ παρα-
τήρησις αὕτη δὲν εἶναι τυχαία. Ὁ Παῦλος δὲν
παρέβλεψε τὴν πίστιν τοῦναντίον εἶχεν ὑπ' ὅ-
ψιν αὐτὴν οὐ μόνον ἐν τέλει, ἀλλ' ἐκ ἀρχῆς
τοῦ ἐν λόγῳ χωρίου, ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ ὁποίου
μεταξὺ ἄλλων λέγει «καὶ ἐὰν ἔχω πάσαν τὴν
πίστιν, ὥστε ὅρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ
ἔχω, οὐδὲν εἰμι». Ὁ ἔκαινος λοιπὸν τῆς ἀγά-
πης καὶ ἡ προτίμησις αὐτῆς δὲν εἶναι τυχαία
παρατήρησις, ἀλλὰ ἐσκεμμένως παραβέβλων
πίστιν καὶ ἀγάπην, δίδει τὴν προτίμησιν εἰς
τὴν τελευταίαν.

Δὲν κράττει δὲ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος ἐκ τινος
προκαταλήψεως. Ἡ προκαταλήψις παρασύρει
εὐκόλως συνήθως εὐκόλως οἱ ἄνθρωποι συνι-
στῶσιν ἄλλοις καὶ ἐπαινοῦσιν ἐκεῖνο, ὅπερ οὐ
εἶναι προκατειλημμένοι, ἢ εἰς ὃ αἰσθάνονται
ἐκ φύσεως περισσεύειν κλίσιν. Ἀλλ' ὁ Παῦ-
λος δὲν ἦτο ἐκ φύσεως τοιοῦτος, ὥστε νὰ δώσῃ
τὴν πρῶτην θέσιν τῇ ἀγάπῃ. Βεβαίως μὲν
ἀναγνωρίζομεν καὶ ἐν αὐτῷ τίσιν τινὰ ὁσημέ-
ραι ἀβέβησαν πρὸς τὴν ἀγάπην ἐν τῷ χωρι-
κτῆρι αὐτοῦ, ἀλλὰ ἡ χεὶρ, ἡ ὁποία ἔγραψε: «μέ-
ζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη», ἔκταν ἀπαρτῶμεν
αὐτὴν τὸ πρῶτον, εἶναι ἤδη μεμολυσμένη διὰ
τοῦ μαρτυρικοῦ αἵματος τοῦ Στεφάνου ἐξ
ὑπερβάλλοντος ζήλου ὑπὲρ τῆς πίστεως, ἢ τότε
προέκειτο.

Ἐπειτα ἡ πρὸς Κορινθίους Α' ἐπιστολή, ἐξ
ἧς λαμβάνομεν τὸ ἔνω χωρίον, καὶ ἐν ἧ ἡ ἀγάπη
θεωρεῖται ὡς τὸ ὑψίστον ἀγαθόν, δὲν ἴσταιται
μεμονωμένη. Οἱ ἀπόστολοι ἐν γένει τοῦ Ἰησοῦ
Χριστοῦ εἶναι ὡς πρὸς τοῦτο ἐντυχῶς σήμε-
ροι. Ὁ Πέτρος λέγει «Πρὸ πάντων δὲ τὴν
εἰς ἑαυτοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες» πρὸ πάν-
των ! Ὁ Ἰωάννης μάλιστα γράφει «Ὁ Θεὸς
ἀγάπη ἐστίν». Καὶ ὁ Παῦλος ὀνομάζει ἑλλαχού
τὴν ἀγάπην «πλήρωμα τοῦ νόμου». Ὁ λόγος
οὗτος εἶναι βαθέυτης. Ὡς κατανοήσωμεν τοῦτο
καλῶς. Τότε Ἰουδαίους εἶχε ῥηθῇ ὅτι, ἐὰν ἤθε-
λον νὰ ἐξέλθωσιν εἰς τὸν οὐρανόν, ὥφειλον
νὰ τηρῶσι τὰς δέκα ἐντολὰς καὶ τὰς ἀπειρα-
ρίθμους ἄλλας διατάξεις, ὥς οἱ Πατριῶται καὶ
μάλιστα οἱ Φαρισαῖοι εἶχον προσθέσει εἰς αὐ-
τάς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τοῦναντίον ἐδείξεν
ἀπλουστεύειν τινὰ δόξαν ἐὰν τὴν μίαν ἐντολὴν
τῆς ἀγάπης, ἣν ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς του, ἤθε-
λον τηρήσει, θὰ ἐτήρουν, ἔλεγε, καὶ πάσας
τὰς ἄλλας ἐντολὰς τοῦ νόμου. «Ἐν ταύταις
ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ Νόμος καὶ οἱ Προ-

φῆται κρέσσονται». Τηρήσατε τὴν ἀγάπην πρὸς
ἀλλήλους καὶ πληρώετε πάντα τὸν νόμον. Τὸ
πρῶτον εἶναι σαφέστατον. Ὡς λάβωμεν ἐντο-
λὴν τινὰ τοῦ νόμου «Ὅχι ἐσονται σοὶ θεοὶ
ἕτεροι πλὴν ἐμοῦ». Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν
τοῦτο εἰς ἐκεῖνον, ὅστις ἀγαπᾷ τὸν Θεόν ; Ἡ
ἀγάπη εἶναι ἡ πληρώσις τοῦ νόμου τούτου. «Ὅχι
λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ μα-
ταίῳ». Θὰ μεταχειρισθῇ ποτε κακῶς τὸ ὄνομα
τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν ; «Μνησθῇ
τὴν ἡμέραν τῶν σαββάτων ἀγιάζων αὐτήν». Ἔως
ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου ἡ καρδιά ποθεῖ τὸν
Θεόν, εἶναι μερίστη εὐφροσύνη μίαν ἡμέραν
ἐκ τῶν ἐπὶ τῆς ἐβδομάδος νὰ ἀφιερῶι ὅλην
τέρας εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀγάπη
λοιπὸν εἶναι ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐντολῶν τῶν
ἀποστόλων τὴν ὑχέειν ἡμῶν πρὸς τὸν Θεόν.
Ἐπίσης εἶναι ὅτι γε ἀνάγκη νὰ προτρέψῃ τὴν
τὸν ἀγαπῶντα τὸν πλησίον του νὰ τιμᾷ τὸν
πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του ; εἶναι ἀνάγκη
νὰ ἀπαγορεύσῃ αὐτῷ νὰ μὴ φονεύῃ τοὺς ἄλ-
λους ἀνθρώπους ; Τοῦτο οὐδέποτε σκέπτεται
οὐδὲν. Ἡ νὰ μὴ κλέβῃ αὐτοὺς ; Εἰς αὐτὸν
οὐδέποτε ἐπὶ ἑκείνῃ κατὰ τὸν τοῦτο. Πῶς εἶ-
ναι δυνατόν νὰ θῇ τὴν νὰ ἀφαιρέσῃ τι παρὰ
τῶν ἄλλων, ὅταν ἀγαπᾷ αὐτοὺς, ἢ νὰ ψευδο-
μαρτυρήσῃ κατ' αὐτοὺς, ὅταν σιμπαθῇ αὐτοῖς ;
Ἐξαιτίας εἶναι περικτὸν νὰ εἴπῃ τις εἰς αὐ-
τόν Μὴ ἐπιθυμῶνς θάνατον τῷ πλησίον σου ἔστιν.
Ὅταν τις ἀγαπᾷ τὸν πλησίον του, θὰ ἐπιθυμῇ
μᾶλλον νὰ χαρίσῃ τι αὐτῷ ἢ νὰ ἀφαιρέσῃ τὴν
περιουσίαν του. Βλέπετε, ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι
πλήρωμα τοῦ νόμου, ὁ καιρὸν πάντων τῶν
κανόνων τοῦ βίου, ἡ νῆα ἐντολῆς, δι' ἧς τη-
ροῦνται πάντα αἱ ἄλλαι ἐντολαί, τὸ μυστήριον
τοῦ νέου χρηστιανικοῦ βίου.

Ὁ Παῦλος ἐνόησε τὸ μυστήριον τοῦτο καὶ
ἐν τῇ ἐν' αὐτῷ κεφαλαιῷ τῆς πρὸς Κοριν-
θίους Α' ἐπιστολῆς του, τῷ ὅμῳ τούτῳ τῆς
ἀγάπης, ἐκθέτει ἡμῖν θαυμασίαν ἐκκίναν τοῦ
ὑψίστου τούτου ἀγαθοῦ. Ἡ ἐξύμνησις αὐτῆς
τῆς ἀγάπης διατείνεται εἰς τρία μέρη. Ἐν ἀρχῇ
ἐκτίθεται ἡ ἀγάπη κατ' ἀντίθεσιν πρὸς ἄλλαν
ἀγαθὴν ἐν τῷ μέσῳ διασαφηνίζεται ἡ οὐσία
αὐτῆς ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ὑμνεῖται ὡς τὸ ὑψίστον
ἀγαθόν, ἀφοῦ ἐδείχθη ἤδη, διὰ τί εἶναι τοῦτο.

II

Ἡ ἀντίθεσις.

Ὁ Παῦλος ἄρχεται ἀντιθέτων πρὸς τὴν
ἀγάπην καὶ παραβέβλων ἄλλα μεγάλως τιμώ-
μενα ἀγαθὰ τῶν ἰσχυρῶν ἐκείνων. Θὰ εἰμεθα
σύνομοι. Θὰ ἴδωμεν δὲ ὅτι τὰ ἄλλα ταῦτα
καταδεικνύονται κατώτερα τῆς ἀγάπης.

Πρῶτον ἀντιθέτει εἰς τὴν ἀγάπην τὴν ἐν-
γλωττίαν, τὸ εὐγενὲς ἐκεῖνο δῶρον τῆς φύ-

σεως, τὴν δόναμιν ἐκείνην, δι' ἧς κυριεύει τις
τὴν διάνοιαν καὶ τὴν καρδίαν τοῦ πληθους,
κατορθοῦν καὶ ἐνθουσιάζει αὐτὸ καὶ νὰ δώῃ
τὴν ἀναγκαίαν βόθρην εἰς τὴν βούλησιν αὐ-
τοῦ πρὸς θεαρέστους καὶ κοινωφελεῖς πράξεις.

Ὁ Παῦλος λέγει «Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν
ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ
μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἄλα-
λίζον». Γνωρίζομεν τὸ διατί. Διότι γνωρίζο-
μεν, πῶς καὶ οἱ ὠραιότεροι λόγοι εἶναι ἀνέ-
σχυροι ἐντελῶς, ὅταν δὲν ὑπαγορεύονται ὑπὸ
ἀγάπης ἢ τεχνικωτάτῃ φηγορικῇ νοουθεσίᾳ ἀφέ-
νει ἡμῶς ψυχροτάτους, ὅταν εἰμεθα πεπεισμέ-
νοι ὅτι λαίπει ἀπὸ τοῦ λαλοῦντος ἢ πρὸ ἡμῶς
ἀγάπη.

Ἐπειτα ἀντιθέτει εἰς τὴν ἀγάπην τὴν προ-
φητεῖαν, τὰ μυστήρια, τὴν πίστιν, καὶ αὐτὴν
τὴν ἔνευ ἀγάπης ἀγαθοεργίαν πρὸς τοὺς ἄλ-
λους. Διότι ἡ ἀγάπη εἶναι ἀνώτερος τῆς πίστεως ;
Διότι τὸ τέγμα εἶναι πλέον ἢ ἡ ὁδὸς πρὸς
αὐτό. Διὰ τί εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἀγαθοε-
ργίας ; Διότι τὸ ὅλον εἶναι πλέον ἢ τὸ μέρος.
Ἡ ἀγάπη εἶναι μέζων ἢ ἡ πίστις, διότι ὁ
σκοπὸς εἶναι πλέον ἢ τὸ μέσον πρὸς αὐτόν.
Τί σκοπεῖ ἡ πίστις ; Νὰ ἐνώσῃ τὴν ψυχὴν
μετὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ τί νὰ ἐνώσῃ μετὰ τοῦ
Θεοῦ ; Ἵνα ἡμεῖς πρὸς τὸν Θεόν. Ἀλλ' ὁ
Θεὸς εἶναι ἀγάπη καὶ ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεόν εἶναι
ἤδη ἡνωμένος μετ' αὐτοῦ. Ἐν τῇ πρὸς τὸν
Θεὸν ἀγάπῃ συνίσταται ἡ ἐνωσις μετὰ τοῦ
Θεοῦ. Ἀρα ἡ πίστις εἶναι ἡ ὁδὸς, τὸ μέσον, ἡ
δὲ ἀγάπη τὸ τέγμα. Διὰ τοῦτο εἶναι ἡ ἀγάπη
μεῖζων ἢ ἡ πίστις. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἐπίσης μεῖ-
ζων ἢ ἡ ἀγαθοεργία. Διότι τὸ ὅλον εἶναι μεῖ-
ζων ἢ τὸ μέρος. Ἡ ἀγαθοεργία ἢ ἡ ἐλαχισ-
τη εἶναι μέρος τι τῆς ἀγάπης, εἶναι μία τῶν
παικίλων ἐκδηλώσεων τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη
εἶναι ἀγαθοεργία, διότι δύναται καὶ ἔνευ
ἀγάπης νὰ ἀγαθοεργῇ τις πρὸς ἐπίδειξιν λ. χ.
Τὸ νὰ ῥήπῃ τις ὀλίγα λεπτὰ εἰς ἐπαίτην ἐν τῇ
ὁδῷ δὲν προέρχεται πάντοτε ἐξ ἐλέους. Ἐνίστε
οἱ ἐπαίται εἶναι ἐνοχλητικοὶ τοσοῦτον, ὥστε
πολλοὶ ῥίπτουσιν αὐτοὺς τὴν ἐλεημοσύνην μᾶλ-
λον, ἢ ἀπαλλαγῶσιν αὐτῶν. Ἡ ἀληθὴς ἀγάπη
δὲν ἀρκεῖται εἰς τὴν ἐπὶ στιγμὴν ἀνακούφι-
σιν τοῦ δυστυχοῦς, ἀλλὰ ἐπιθυμεῖ νὰ πράξῃ
καὶ τι πλέον καὶ ὁριστικώτερον δι' αὐτόν. Πο-
λλοὶ ἐλεοῦσιν, ἢνα ἐλαττωθῶσιν πένις ἄλλης
υποχρεώσεως πρὸς τὸν πάσχοντα καὶ διότι δὲν
συλλογίζονται διόλου τὰ ὀλίγα λεπτὰ, τὰ ὅποια
θὰ ῥήψωσιν εἰς αὐτόν.

Πρὸς τοῖς ἀντιθέτει ὁ Παῦλος τὴν ἀγά-
πην καὶ πρὸς αὐτὴν ἀκόμη τὴν αὐταπάνησιν
καὶ τὴν αὐτοθυσίαν ὑπὲρ τῶν ἄλλων, αἵτινες
ἔνευ ἀγάπης ἀποβάλλουσι πάντα ἑαίαν. «Καὶ
ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου, ἢνα καυθήσωμαι,

ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι». Βλέπω ἐνώ-
πιόν μου πολλοὺς ἐτοιμοὺς, ἢνα μεταβῶσιν ὡς
ἐραποδόστολοι μεταξὺ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἐν
οἷς ἐνοικεῖ εἰδὸς τι τοῦ ζήλου τοῦ ἀποστόλου
Παύλου. Τρεῖς λοιπὸν οἱ μέλλοντες νὰ κηρύ-
ξῃς τὸν Χριστὸν εἰς νέους λαούς, ἔχετε πάν-
τοτε ὑπ' ὅψιν τοὺς λόγους τοῦ Παύλου «Καὶ
ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἢνα καυθήσωμαι,
ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι». Ἐὰν θέλητε
νὰ ῥήσθε γνήσιοι ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ, δὲν
δύνασθε νὰ παραλάβητε τι καλλίτερον μεθ' ἐ-
αυτῶν, ὅπου καὶ ἂν ὑπάγητε, ἢ τὴν ἀγάπην
ταύτην πρὸς τὸν ἄνθρωπον, τὴν ὑπὸ τοῦ Παύ-
λου συστατιομένην. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ παγκό-
σμιος γλώσσα. Εἶναι δύσκολον νὰ μάθῃ τις τὰ
καυθικά ἢ ἰνδικὰ τινὰ διάλεκτον, ἀλλ' ἡ
ἀγάπη εἶναι ἡ μητρικὴ γλώσσα πάντων τῶν
ἀνθρώπων, τῶν μαύρων καὶ τῶν λευκῶν, τῶν
πεπολιτισμένων καὶ τῶν ἀπολιτισμένων, τῶν σο-
φῶν καὶ τῶν ἀσφῶν, καὶ ὁ κατέχων τὴν τέ-
χνην τῆς γλώσσης ταύτης, ἐννοεῖται εὐθὺς
πανταχοῦ, μάλιστα δὲν εἶναι δύσκολον εἰς αὐ-
τόν νὰ φανῇ καὶ εὐγλωττότατος. Ἐγνώρισα
παραδείγματα ζῶντα τῆς ἀληθείας ταύτης. Ἡ-
μῖν ἐν τῇ Ἀφρικῇ καὶ ἐν τῷ κέντρῳ τοῦ σκο-
τεινοῦ τούτου μέρους τῆς γῆς εὗρον μαύρους,
οἵτινες ἐνεθυμοῦντο ζωηρότατα τὸν μόνον λευ-
κὸν ἑνδρα, τὸν ὁποῖον εἶχον ἰδεῖν—τὸν Δαυὶδ
Αβιργκαθῶνα. Οὗτος ἀπέθανεν ἤδη πρὸ και-
ροῦ καὶ ἡμῶς ἐκόμη ξῆ ἐν τῇ ἀναμνήσει τῶν
βαρβάρων τούτων οἱ ὀφθαλμοὶ τῶν πτωχῶν
τούτων μαύρων λάμπουσιν ὑπὸ χαρῆς, ὅταν
ὁμιλῶσι περὶ τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῶν Δόκτορος,
ὅστις διέτριψε πρὸ ἐτῶν παρ' αὐτοῖς. Δὲν ἐ-
νόουν λέγειν ἐκ τῶν ἀγγλικῶν του, ἀλλ' ὁ Αβι-
βιργκαθῶν ἐγνώριζε τὴν παγκόσμιον ἐκείνην
γλώσσαν καὶ ἐκεῖνοι ἡσθάνοντο ὅτι ἡ πρὸς
αὐτοὺς ἀγάπη ἐπλήρου τὴν καρδίαν αὐτοῦ.
Τοιαύτην ἀγάπην λάβετε καὶ σεις μεθ' ἑαυτῶν,
ὅπουδήποτε καὶ ἂν ὑπάγητε. Εἶναι ἐπλοῦν τὸ
μέσον, ἀλλὰ περιλαμβάνει μεγάλην γοητείαν, ἡ
δὲ ἐργασία σας δὲν θὰ ἦναι ματαία μετ' αὐ-
τοῦ. Δὲν δύνασθε νὰ παραλάβητε τι καλλί-
τερον, καὶ οὐδὲν ἄλλο δύναται τοσοῦτον νὰ
σᾶς χρησιμεύσῃ, ὅσον τοῦτο. Θὰ ἐπράττετε
κάλλιον νὰ μείνητε ἐνταῦθα ἢ ἔνευ τῆς ἀγά-
πης ταύτης νὰ μεταβῆτε εἰς τὴν ἀποστολὴν
σας. Καὶ ἐὰν ἔχητε πάσας τὰς γνώσεις καὶ
πάντα τὰ φυσικὰ χαρίσματα τοῦ κόσμου καὶ
πάσαν τὴν δυνατὴν αὐταπάνησιν καὶ ἐὰν
παραδίδετε ἀκόμη τὸ σῶμά σας ἢνα καυθῇ, ἀγά-
πην δὲ μὴ εἴχετε, θὰ ῥήσθε ἀναφελεῖς εἰς τὸ
ἔργον τοῦ Χριστοῦ.

III

Τὸ περιεχόμενον τῆς ἀγάπης.

Ἀφοῦ εἰδείξεν ὁ Παῦλος τὴν ἀντίθεσιν

πρὸς διάφορα ἄλλα ἀγαθὰ, ἐκδέχεται ἐν τρισὶ συντόμοις ὑπάρχον τὸ περιεχόμενον ἢ τὴν οὐσίαν τῆς ἀγάπης, τοῦ ὁψίστου τούτου τῶν ἀγαθῶν. Δεικνύει διὰ τρόπου θυνασίου ποῦ συνίσταται ἡ ἀγάπη καὶ παριστᾷ αὐτὴν ὡς σύνθετον τι οὖσαν ὡς τὸ φῶς. Γνωρίζομεν ὅτι πρίσμα τι δεχόμενον ἡλιακὴν ἀκτῖνα διαλύει αὐτὴν εἰς τὰ ἐν αὐτῇ περιεχόμενα χρώματα. Ὅμοιον τι παρατηροῦμεν καὶ παρὰ τῷ Παύλῳ. Καὶ τοῦ ἀποστόλου τὸ διορατικώτατον ὄμμα ἔχει ὁμοίαν δύναμιν πρὸς τὴν διαθλαστικὴν δύναμιν τοῦ πρίσματος ἐν τῇ ἐρευνῇ τοῦ φωτὸς τῆς ἀληθείας. Δεχόμενον τὴν ἀγάπην θυνασίου γινώσκει νὰ ἐκδέχῃ λεπτομερῶς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς καὶ νὰ ἐκκαλύψῃ τὰ κατ' αὐτήν. Ἐν τοῖς ἄνω παρατεθείαι τοῦτοις στίχοις ἔχομεν τὴν ψυχολογικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνατομίαν τῆς οὐσίας τῆς ἀγάπης. Παρατηροῦσατε τὰ συστατικὰ αὐτῆς, τὰ ὁποῖα τόσον καλῶς περιγράφει ὁ Θεὸς Παῦλος. Ἄν εἶναι μυστηριώδη τινὰ πράγματα, ἀλλὰ τούναντίον ἰδιότητες αὐτῆς, τὰς ὁποίας καθ' ἑκάστην ἀναφέρομεν ὁμιλοῦντες, καὶ τὰς ὁποίας πάντοτε καὶ πανταχοῦ δυνάμεθα νὰ ἐξεσκάμεν. Πάσαι αὐταὶ αἱ ἀρεαί, ὡς θὰ περιγράψωμεν, ἀποτελῶσιν ἐν τῇ ἐνότητι τῶν ὁψηλῶν ἀγαθῶν τῆς ἀγάπης, τοῦ ὁψίστου τούτου, εἰς ὃ πρόκειται νὰ τελώμεν.

Ὁ Παῦλος ἀναλύει τὴν ἁρμονίαν ταύτην εἰς τοὺς ἐννέα τοῦτους τόνους μακροθυμία . . . «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ» ἀγαθοεργία . . . «ἡ ἀγάπη χρηστεύεται» γενναιοψυχία . . . «ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ» μετριοφροσύνη . . . «ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φουσιῶται» κοσμιότης . . . «οὐκ ἀσχημονεῖ» ἀφιλοκέρδεια . . . «οὐ ζητεῖ τὸ ἑαυτῆς» πραύτης . . . «οὐ παροξύνεται» ἀθωότης . . . «οὐ λογίζεται τὸ κακόν» εἰλικρινεία . . . «οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ».

Ἐκ τῆς μακροθυμίας λοιπόν, τῆς ἀγαθοεργίας, τῆς γενναιοψυχίας, μετριοφροσύνης, κοσμιότητος, ἀφιλοκέρδειας, πραύτητος, ἀθωότητος καὶ εἰλικρινείας συνίσταται ἡ ἀγάπη, τὸ ὁψίστον τοῦτο ἐν τῷ βίῳ· οὗτοι εἶναι οἱ χαρακτηριστικὲς τῆς ὁμοιώσεως πρὸς τὸ θεῖον. Ὡς βλέπετε, εἶναι πρόγματα πασίγνωστα, ἰδιότητες πάσι γνωσταί, ἀναφέρονται δὲ εἰς τὸν παρόντα ἐπίγειον βίον μας καὶ τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων πρὸς ἀλλήλους, ἰσχύουσι διὰ τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον ἡμῶν ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, δὲν εἶναι δὲ μακρὰν ἱστάμενα ἰδεώδη τῆς αἰωνιότητος.

Ὁ Χριστὸς ὁμιλεῖ πάντοτε σχεδὸν περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ «ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» καὶ «ἐξήμην ὑμῖν» εἶναι ἡ συγκεφαλαιώ-

σις τῆς διδασκαλίας του. Ὁ χριστιανισμὸς δὲν εἶναι τι λοιπὸν ἐξωτερικῶς ἡμῖν ἱστάμενον, ἀλλ' ὁ ὕπὸ τοῦ πνεύματος τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης ἐξαγνισμὸς τοῦ καθημερινοῦ ἡμῶν βίου, ἡ κατὰ τὰς ὑπεναντιώσεις τοῦ αἰωνίου ἠθικοῦ νόμου τῆς ἀγάπης διαμόρφωσις τοῦ προσαίρου τοῦ κόσμου. Τὸ ὁψίστον ἀγαθὸν δὲν εἶναι ἐκτὸς ἡμῶν, ἀλλ' ἐντὸς ἡμῶν, ἡ ἐν ἀγάπῃ νέα ζωὴ ἐν ἡμῖν, ὁ ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ ἐξαγνισμὸς τῶν νοημάτων, αἰσθημάτων, λόγων καὶ πράξεων, ἐξ ὧν ἀποτελεῖται ὁ ἐπίγειος ἡμῶν βίος.

Ὡς ἐξετάσωμεν βαθμηδὸν καὶ ἐν συντομίᾳ τὴν ἀγάπην ἐν πᾶσι τοῖς συστατικοῖς αὐτῆς. Ἡ ἀγάπη εἶναι μακροθυμία, ὁποῦν ἂν αὕτη εἶναι ἡ οὐσιώδης ἰδιότης αὐτῆς, ἥς ὡς δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ· «ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ». Πάντοτε ἐτοιμὴ νὰ θυσιάσῃ ὑπὲρ τῶν ἄλλων καὶ νὰ πράξῃ τὸ πᾶν ὑπὲρ αὐτῶν, ἐκμενέει καὶ δὲν εἶναι ἀνυπόμονος. Εἶναι ἐνδεμένη τὴν γαλήνην, ἡ δὲ ἡρεμία τῆς ψυχῆς εἶναι ὁ στολισμὸς αὐτῆς. Ἀπομένει τὰ πάντα, πιστεύει τὰ πάντα, ἐλπίζει τὰ πάντα. Θυσιαστικῶς ἐννοοῦσα τὰς ἀνάγκας τῶν ἄλλων καὶ τὰς δυσχερείας, ἐν αἷς ἐθρούνονται, προθυμῶς ἀναμένει. Ἀδύσχερεται δὲν καταποντοῦσιν αὐτὴν, ἡ κατὰ αὐτὴν καὶ ἀγαπασμένη τῶν ἄλλων δὲν ἀπογοιτεῖται αὐτὴν, ἐξακολουθεῖ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν καὶ εἰς ἐκείνους, οἵτινες ἀποκοροῦσιν, αὐτὴν διὰ τῆς ἐξιδιαιτέρως τῶν «ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ».

Ἀγαθοεργία. «Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, λέγει ὁ Χριστὸς περὶ ἑαυτοῦ, ἦλθε διακομῆσαι». Πόσον χρηστός καὶ προθύμος πρὸς ἀγαθοεργίαν ἦτο δεκνύει δόξαλιχος ὁ βίος αὐτοῦ, ὅστις διήλθεν ἐν ἐθελουσίᾳ ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Ὑψίστη χαρὰ ἦτο δι' αὐτὸν νὰ βλέπῃ περὶ ἑαυτὸν εὐτυχίαν τοὺς ἀνθρώπους. Τὴν ὑψίστην εὐτυχίαν ἐν τῷ κόσμῳ ἐνρίσκει τις καθιστῶν τοὺς ἄλλους εὐτυχῆς. Τούτο ἐξαρκέται ἐκ τοῦ ἀνθρώπου, ἀρκεῖ νὰ χρησιμεύηται πρὸς τοὺς ἄλλους, νὰ ἦναι πλήρης ἀγάπης πρὸς αὐτοὺς καὶ νὰ πράττῃ τὸ ἀγαθὸν πρὸς αὐτούς.

Τὴν πρὸς τὸν θεὸν ἀγάπην ἡμῶν δὲν δύναμεθα κάλλιον νὰ δείξωμεν, εἰ μὴ ἀγαπῶντες τοὺς ἀνθρώπους, τὰ τέκνα ταῦτα τοῦ οὐρανοῦ ἡμῶν πατρός. Ὁ κόσμος εἶναι πλήρης δυστυχισμάτων καὶ ἀναιριῶν, καθ' ἑκάστην δὲ θίβεται ἡμῖν εὐκαιρία νὰ πράξωμεν τὸ ἀγαθὸν τῷ πλησίον ἡμῶν. Μὴ ἀφίνομεν τὴν εὐκαιρίαν ταύτην. Ὁ Θεὸς εἶναι ἀγάπη· ὁ ἐν τῇ ἀγάπῃ μένων μένει ἐν τῷ θεῷ. Διὰ τοῦτο θεικνύετε ἀγάπην πρὸς πάντας, ἀνεξαιρέτως ἀνεπιφυλάκτως, ἀνυπερβέτως. Μὴ ἀφίνοτε κερύτταςιν, καθ' ἣν δύνασθε νὰ φανήτε εὐεργετικοὶ τοῖς ἄλλοις. Τοιαύτη προθυμία εἰς

τὸ ἀγαθοεργεῖν εἶναι τὸ χριστὸν κόσμημα τῆς ἀγάπης. Ὡς ποιῶμεν συχνάκις τὴν σκέψιν ταύτην. «Ὁ ἀνθρώπος διέρχεται ἅπασι διὰ τοῦ βίου τούτου. Ὅτι ἐξαρκέται ἐπ' ἑαυτὸν νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῶν ἄλλων, δὲν θὰ παραλείψω ποτέ εἰς τοῦτον ὥς εἴπω παρήγορόν τινα λόγον» ἐκείνῳ ὡς βοηθήσω χρεῖαν ἔχοντα· εἰς πάντας ὡς φανῶ χρήσιμος, διότι δὲν θὰ διέλθω πλέον τὴν ὁδὸν ταύτην».

Γενναιοψυχία. «Ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ». Πρόκειται περὶ τῆς ἀγάπης τῆς δεκνυομένης ἐν τῷ συναγωνισμῷ μετ' ἄλλων. Ἐν τῷ βίῳ δρωῦντες, ἔχομεν πολλοὺς περὶ τὰ αὐτὰ ἀσχυρομένους, ὥστε δὲ κάλλιον ἡμῶν ἐπιτευχένοιας. Μὴ φθονεῖτε αὐτούς. Ὁ φθόνος ἡ ἡ ἀντιζηλία εἶναι ἀναξία τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἄν πρέπει νὰ μᾶς λυπῇ τὸ ὅτι ἄλλοι κατορθοῦσιν ἀνώτερα ἡμῶν. Ἐκαστος πράττει κατὰ τὴν δοθείσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ δύναμιν. Πόσον ἄλλοι εἶναι ἀνώτεροι τοῦ εἰδεχθῶτος τούτου ἐλαττώματος! Πράττει ὅτι ἐξαρκέται ἀπὸ σοῦ πρὸς τελειότεραν ἐπιτυχίαν ἐν τῷ ἔργῳ σου, ζήτει νὰ φθάσῃς τοὺς καλλιτέρους σου, ἀλλὰ μὴ φθονεῖς αὐτούς. Ὁ ἀληθὺς ἀγαπῶν δὲν ἀφίνοει νὰ γεννηθῇ ἐν τῇ ψυχῇ του τὸ πῶς τῶν τούτων πείσμα. Αἰετᾷ γενναιοψυχία ψυχῆς πρὸς τοὺς μετ' ἡμῶν συναγωνιζομένους.

Μετριοφροσύνη. Ἡ γενναιοψυχία πρόκειται νὰ ἦναι συνδυασμένη μετὰ τῆς μετριοφροσύνης. Κλείσατε τὰ χεῖλη ἡμῶν καὶ λογιμονήσατε πᾶν καλόν, τὸ ὁποῖον ἐπαρξάτε. Ὑπὲρ ἔσθε ἀγαθοί, φιλόφρονες, ὁπλίμοι εἰς τινὰ ὅψατε πᾶν καλόν ἐπὶ τῆς ἀρετῆς πράξεώς σας. Ἐλαφυνεῖ ἡ ἀγάπη σας ἐν ταύτῃ ἡ ἐκείνη τῇ περιστερίᾳ ὡς καλυφθῇ διὰ τῆς αἰωπῆς τὸ γενόμενον. Ἡ γενναία ἀγάπη ζητεῖ νὰ κρύπτηται ἀποφύγει δὲ τὰς καυχήσεις. «Ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φουσιῶται».

Κοσμιότης. Νὰ ἀπαντῶμεν ὡς συστατικὸν τῆς ἀγάπης τὴν κοσμιότητα, τὴν εὐπρέπειαν ἐν τοῖς λόγοις καὶ ταῖς πράξεσι πρὸς τοὺς ἄλλους φανταίται ἐκ πρώτης ὥρας παρὰ δοξῶν. Ἡ κοσμιότης εἶναι ἡ ἀγάπη ἐν τῇ καθημερινῇ ἀναστροφῇ μετὰ τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀγάπη ἐν σχέσει πρὸς τὸν καλὸν τρόπον. «Ἡ ἀγάπη οὐκ ἀσχημονεῖ». Τὴν κοσμιότητα καὶ εὐπρέπειαν ἀνόμεσαν ἀγάπην ἐν τοῖς μικροῖς πράγμασι. Τὸ μετὰ προσοχῆς συμπεριφερόμεθα, ὥστε νὰ μὴ προσηγορή τις οὐδ' ἐπ' ἐλάχιστον εἰς τὸν μετ' οὐ λαλεῖ, εἶναι ὁ καλὸς λεγόμενος τόνος τῆς ἀγάπης. Τὸ ὅλον μυστήριον τῆς κοσμιότητος, εὐπρεπείας καὶ εὐσχημοσύνης συνίσταται ἐν τούτῳ, νὰ ἔχη τις καρδίαν πλήρη ἀγάπης πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἡ ἀγάπη δὲν δύναται νὰ ἀσχημονῇ πρὸς τοὺς ἄλλους. Ἡ ἀγαθότης τῆς καρδίας ἐκδηλοῦται φυσικῶς καὶ

ἀνεπιτηδύτως δι' εὐπρεπείας καὶ κοσμιότητος τρόπων. Ἀπαντᾷ τις πολλὰς ἀπειδεύτους ἀνθρώπους. Ἐὰν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν ἔχουσιν τὸν θησαυρὸν τῆς ἀγάπης, οἱ τρόποι τῶν ἔχουσιν τι ἐκ φύσεως εὐκοσμον καὶ εὐπρεπείας. Ἄν δύνανται οἱ τοιοῦτοι νὰ ἦναι ἄκοσμοι. Ὁ Καρδὸν ἔλεγε περὶ τοῦ Ροβέρτου Βούργου, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἐν ἐπάσῃ τῇ εὐρώπῃ λεπτότερος ἀνθρώπος τοῦ χωρικοῦ τούτου ποιητοῦ, καὶ τοῦτο, διότι οὗτος ἦτο τύπος ἀγαθότητος, πλήρης ἀγάπης πρὸς πᾶν ὅτι ὁ Θεὸς ἐπλασε. Τοιοῦτοτρόπως ἀπύσπραπεν ἐκ τοῦ ἀνδρὸς τούτου γοητεία τις ἀνωτέρα πάσης ἀπλῆς ἐξοικιστικῆς ποιητικῆς ἐκ τῆς μεσημβριότης Σκωτίας καὶ ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις αἰθούσαις ἐφέρετο ἀριστὰ, οὐδέποτε περιπίπτων εἰς ἥτοπον τι περὶ τοὺς τρόπους του.

Ἀφιλοκέρδεια. «Ἡ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὸ ἑαυτῆς». Παρατηροῦσατε καλῶς· ἡ ἀγάπη δὲν ζητεῖ καὶ ἐκεῖνο ἀκόμη, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ δίκαιον ἀνήκει αὐτῇ. Πάντες ἔχομεν τὰ δικαίωματα ἡμῶν· ἀλλ' ἐρχοῦνται στιγμαί, κατὰ τὰς ὁποίας ἐνεκα τῆς ἀγάπης ἡμῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀφείλομεν καὶ θυσιάμεθα νὰ ἀμώμεν χρῆσιν τοῦ ὑψηλοτέρου δικαιώματος ἡμῶν, νὰ θυσιάσωμεν ὑπὲρ αὐτῶν τὰ δικαιώματα ἡμῶν. Ἀλλ' ὁ Παῦλος δὲν ὁμιλεῖ ἐνταῦθα περὶ τοῦτο, ὅτι δηλ. ἐνίοτε εἶναι καθήκον ἡμῶν τὸ θυσιάξαι τὰ ἴδια δικαιώματα, ἀλλὰ βαίνει βαθύτερον, ἡ ἀγάπη ζητεῖ πλέον τι. Ἄν θέλει ἐν γένει νὰ γνωρίξῃ τι περὶ ἰδίων δικαιωμάτων, ἐπιθυμεῖ νὰ διδάξῃ ἡμᾶς νὰ λογιμονώμεν ἐντελῶς αὐτά, νὰ θυσιάσωμεν δὲ ὑπὲρ τῶν ἄλλων πᾶσαν ἰδίαν θέλησιν. Τὸ νὰ παραιτῇ τις τῶν δικαιωμάτων του, δὲν εἶναι πάντοτε τὸ δυσκολώτατον. Τὸ δυσκολώτατον εἶναι νὰ θυσιάσωμεν ἡμᾶς αὐτούς, τὸ νὰ μὴ ζητῶμεν τίποτε δι' ἡμᾶς αὐτούς. Ὅταν ἐξητήσωμεν καὶ ἀπεκτινῶμεν ὅτι ἠθέλομεν, δὲν εἶναι μεγάλη θυσία νὰ παραιτηθῶμεν καὶ δικαιωμάτων τινῶν. Ἀλλ' ἐν γένει τὸ νὰ μὴ ζητῇ τις τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν ἄλλων, τοῦτο εἶναι τὸ μέγα. Τὸ μέγιστον ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι ἡ ἀφιλοκέρδης ἀγάπη. Ἡ αὐταπάφνησις καθ' ἑαυτήν, ἐὰν ψυχὴ αὐτῆς δὲν εἶναι ἡ ἀγάπη, οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει. Εἴπον ὅτι εἶναι δυσκολώτατον νὰ μὴ ζητῇ τις τὰ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ νὰ ἐργάζεται ὑπὲρ τῶν ἄλλων. Ἐπανορθῶ τὴν ἐκφράσιν μου. Εἰς τὴν ἀγάπην τίποτε δὲν εἶναι δύσκολον. Οὐδεμία θυσία εἶναι αὐτῇ ἀδύνατος· οὐδαὶς κόπος φοβίξει αὐτήν. Ὁ ζυγὸς τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἐλαφρὸς. Τὸ ἄλλο δὲ εἶναι ὁ ζυγὸς του, εἰ μὴ ἡ ζωὴ ἡ ἐν τῷ πνεύματι αὐτοῦ; Μάλιστα προνοεῖ ὅτι ἡ ὁδὸς του εἶναι ἡ εὐκολωτάτη πασῶν· εἶναι ἡ ὁδηγοῦσα ἀσφαλέστερον πάσης

ἄλλης εἰς τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν. Ὁ Χριστὸς ἐδειξεν ἡμῖν ὅτι ἡ ἀσφαλεστέρα εὐτυχία συνίσταται οὐχὶ τόσο ἐν τῷ ἔχειν καὶ ἀποκτείν, ὅσον ἐν τῷ δίδειν. Πάντες θέλομεν νὰ εἴμεθα εὐτυχεῖς, ἀλλ' οἱ πλείονες τρέχουσι περὶ πλάνη μένου ὁδόν, διότι νομίζουσι ὅτι ἡ εὐτυχία συνίσταται ἀπλῶς ἐν τῷ ἔχειν πλούτη καὶ ἄλλα ὀλίκα ἀγαθὰ καὶ ὑπερτείνονται ἐπὶ τῶν ἄλλων. Τούτων τῶν εὐτυχία ἐγκρίνεται ἐν τῷ δίδειν καὶ ἐργάζεσθαι ὑπὲρ τῶν ἄλλων. «Ὁς ἐὰν θέλῃ ἐν ἡμῖν μέγας γενέσθαι, εἰπὲν ὁ Κύριος, ἔστω ὑμῶν διάκονος». Ὅστις θέλει νὰ ᾔσῃ εὐτυχής, δὲ αὐτὸν μία μόνη ὑπόφρων οὐδὲν, νὰ ᾔσῃ ἐπιλοκροῦν καὶ νὰ ἐργάζηται ὑπὲρ τῶν ἄλλων. «Μακάριον ἐστὶ διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν». (Ματθ. 23).

Ο ΑΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΡΩΤΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΑΣ ΠΗΓΑΣ

(Συνέχεια· ἴδε ἀριθ. 68).

Μεταβὰς ὡς ἐξορίστος ὁ Ἀθανάσιος εἰς τὴν Γαλλίαν δὲν ἐμεινεν ἀργός, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐδίδασκε καὶ ἐστήριζε τὰς ἀποφάσεις τῆς Νικαίας· διότι οὐ μόνον ὁ ἐπίσκοπος Τρηβίριον ἐπεσκέπτετο αὐτὸν συνεχῶς καὶ τινες ἄλλοι τῆς Δύσεως Ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ μεγαλύτερος τοῦ Κωνσταντινου πόλεως Ἀλέξανδρος νὰ ἐνδύσῃ καὶ δεχθῇ εἰς κοινωνίαν τὸν Ἀρείον ἐπιδόντα καὶ πάλιν τῷ Βασιλεῖ ἐγγράφον ὁμολογίαν τῆς πίστεώς του. Ὁ ἄρα ὁ γέρονς Ἀλέξανδρος μὴ δυνάμενος ν' ἀντιστη εἰς τὴν βασιλικὴν βίαν ἐπεσκέπτετο τὴν θείαν βοήθειαν κατὰ τοῦ Ἀρείου, ὅστις, ἐνφ' ἐξήρχετο ἐν θριάμβῳ ἐκ τῶν ἀνακτόρων πορευόμενος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀπέθανε διὰ θαυμαστοῦ τρόπου (1). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀρείου δὲν ἐπικύσθη αἱ ἐριδές· πρὸς δὲ ἐξήκοντον ἐπιμόνως τὴν ἐπ' ἀνόδου τοῦ Ἀθανασίου ὅτε δῆμος καὶ ὁ Κλήρος τῶν Ἀλεξανδρέων, πρὸς οὓς γράφει ὁ Κωνσταντῖνος «ἔνοιοι καὶ ἀταξίαν ἐγκαλῶν κληρικοῖς δὲ καὶ ταῖς ἱεραῖς παρθένοις ἡσυχίαν ἐπιτάττων» καὶ μὴ μετακί-
θεσθαι τῆς γνώμης ἰσχυρίζετο, μὴδὲ μετακα-
λεῖσθαι τὸν Ἀθανάσιον ὡς στασιώδη καὶ ἑκ-
κλησιαστικῇ καταδοδικαμένον κρίσει. (2) Μετ'

(1) Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. α. Ἀθανάσιος. ἐπιστολ. πρὸς Σεραπίωνα σωζόμε. β'. 20.

(2) Σωζ. ἀντίθ. β'. 31.

ὅλας τὰς ἀπειλὰς ταύτας οἱ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπόμενοι εἰς τὴν ἀνάκλησιν τοῦ Ἀθανασίου καθόσον ἐξορισθέντος τούτου ὁ ἐπίσκοπος θρόνος τῆς Ἀλεξανδρείας ἔμεινε κενός. Ὁ Κωνσταντῖνος δὲν ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὸν Ἀθ. νάσιον, διότι θὰ περιόρχετο εἰς φθῆν πρὸς τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, οἵτινες ἦσαν καὶ προ-
σωπικοὶ τοῦ φίλου· δὲν ἐνόησε ὅμως καὶ νὰ μεταβῇ τὰ ὑπὸ τῆς Νικαίας δεδογμένα χρι-
ζόμενα εἰς τοὺς τοῦτον. Ὅθεν ἡ θέσις τοῦ Βα-
σιλέως ἦτο δύσκολος καὶ μέχρι τινὸς δεινῇ Ἐπισκέπτετο βεβαίως ὁ μέγας ἐκείνος ἀνὴρ νὰ εἴσῃ τρόπον τινα διορθώσεως τῶν πραγμάτων καὶ ὥστε θὰ ἐπῆλθεν αὐτῷ ἡ ἰδέα νὰ ἀνα-
καλέσῃ τὸν Ἀθανάσιον, ἀλλ' ὁ θάνατος αὐ-
τοῦ ἐπισυμβὰς περὶ τὰ μέσα τοῦ 337 ἐμει-
ωσε τὰς σκέψεις αὐτοῦ καὶ ἐγκατέλειπε τὰ πρῶ-
ματα ὡς εἶχον.

Ὁ διάδοχος τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Κων-
στάντιος εὐρὺν τοὺς ἀντιπάλους τοῦ Ἀθανά-
σιου ἰσχύοντας καὶ τὴν πλάνην αὐτῶν εἰσέ-
ουσιν εἰς τὸν λαὸν ἀναφανδόν, καὶ ὡς ἔστι
νοὺς χαρακτηρὸς δὲν ἠδύνατο ν' ἀναγνωρίσῃ
τοὺς περὶ τὸν Εὐσέβιον καὶ νὰ ἀσπασθῇ τὴν
δόξαν αὐτῶν (1) τοῦτ' αὐτὸ ἐποίησαν καὶ ἔπα-
σαι σχεδὸν αἱ Ἐκκλησίαι τῆς Ανατολῆς, ἐν-
αὶ τῆς Δύσεως ἔμενον πιστὰ εἰς τὰ ἀποφα-
σιζόμενα ὑπὸ τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου (2)
πρώτον, διότι ὁ Βασιλεὺς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπ-
ρεάσῃ ταῖς Ἐκκλησίαις ταύταις τόσο, ὅσον
ταῖς τῆς Ανατολῆς καὶ δευτέρον, διότι ὁ
Ἀθανάσιος ἐπέδρα τὰ μέγιστα ἐπὶ τῶν Ἐπι-
σκόπων τῆς Δύσεως, ὡς καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ
Κωνσταντίνου, τοῦ ἡγουμένου τῆς Γαλλίας, ὅστις
λαβὼν ὑπὸ τὴν ἄμεινον προστασίαν τὸν Ἀθα-
νάσιον κατόρθωσε νὰ πείσῃ καὶ ἔπεισε τὸν
αὐτοκράτορα Κωνσταντῖνον νὰ ἐπαναφέρῃ αὐτὸν
εἰς τὴν ἐπισκοπὴν του. Μετὰ 28 μῆνας λοι-
πὸν ὁ Ἀθανάσιος λαβὼν συστατικὰ γράμματα
παρὰ τοῦ Κωνσταντίνου ἠδύνατο εἰς Ἀλεξάν-
δρειαν περὶ τὰ μέσα τοῦ 338, ἐνθα γίνεται
δεκάτῃ ἐν θριάμβῳ τοιοῦτο, ὥστε ἔνεκα τῆς
πολλῆς συρροῆς κατὰ τὴν προσηκόντων καὶ
ἵσως ἔνεκα ταραχῆς τινος διεσπασμένης ὑπὸ
τῶν τὰ ἐναντίον φρονούντων ἀπέθανον τινες.

Ὁ Ἀθανάσιος εὐθὺς, ὡς ἀνέλαβε πάλιν τὴν
ἐπαρχικὴν του καθήκοντα ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἔρ-
ξατο σπουδαίως νὰ ἐνταγῇ πρὸς ἐπαναφορὰν
τῶν ὑπὸ τῆς βίας δεξαμένων τὴν ἀρετὴν
πλάνην διδόνων καὶ παραινούντων αὐτοὺς ἀπο-
κόπως· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ συνεχῶς ἰδόν-
τες τὴν ἐπ' ἀνόδου του ἐποπιδόξον πολυειδίαν
καὶ πολυτρόπον νὰ κατηγοροῦσιν αὐτὸν ἐνὶ
πρὸς τοῦ Βασιλέως σπουδαιότητες καὶ δι-

(1) Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. β'. 2. Σωζ. γ'. 1.
(2) ἀντίθ.

βάλλοντες τὸν ἴδιον ἱεράρχην τῆς Αἰγύπτου.
Ἀγνοοῦσι λοιπὸν τῷ Βασιλεῖ ὅτι παρ' αὐτῶν
ἐπ' ἀνέστη ἐκ τῆς ἐξορίας ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι
εἴνε στασιώδης, ὅτι παρ' αὐτῶν πολλοὺς τῶν
Ἀρειανῶν εἰς τὰ δικαστήρια κτλ. «Οἱ περὶ Εὐ-
σέβιον οὖν, λέγει ὁ σύγχρονος ἱστορικός Σω-
κράτης, ἔρχον τίθενται προηγουμένως Ἀθανά-
σιον διαβάλλειν πρῶτον μὲν, ὡς παρὰ κανόνα
κοινῷ συνεδρίῳ τῶν Ἐπισκόπων τὴν τάξιν
τῆς ἱερωσύνης ἀνέλαβεν» ἐπανελθὼν γὰρ ἀπὸ
τῆς ἐξορίας αὐτῷ ἐπιτρέψας εἰς τὴν Ἐκκλη-
σίαν εἰσπηδήσας. Καὶ ὅτι ἐν τῇ εἰσόδῳ αὐτοῦ
ταραχῆς γενομένης πολλοὶ ἐν τῇ στάσει ἀπέ-
θανον» καὶ ὡς τινων κινήσεων ὑπὸ τοῦ
Ἀθανασίου, τινῶν δὲ δικαστηρίων παρὰ
θνήσκον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Τύρῳ πα-
πραγμένα κατὰ Ἀθανάσιον εἰς μέσον ἦγον (3).
Τὰς κατηγορίας ταύτας δὲν ἐδίδασκε μὲν ὁ
Κωνσταντῖνος νὰ παραδεχθῇ καὶ μέλιστα νῦν,
ὅς ὁ προσέτις τοῦ Ἀθανασίου Κωνσταντι-
νος ὁ νέος εἶχε δολοφονηθῇ, ἀλλ' ἐσπευδε νὰ
συναθροίσῃ τοὺς κατὰ τόπον Ἐπισκόπους, ὥπως
ἐγκαινίσῃ ἐν Ἀντιοχείᾳ παρὼν τινα, οὐτενός
τὰ θεμέλια ἐτέθησαν μὲν ἐπὶ Κωνσταντίνου
τοῦ μεγάλου, ἀλλὰ νῦν εἶχε περατωθῇ ἡ οἰκο-
δομή. Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐτύρ-
χανε νὰ ᾔσῃ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Εὐσέβιος
ὁ τομηνότατος τοῦ Ἀθανασίου ἀντίπαλος, ὃν
ἐλάβομεν ἀφορμὴν νὰ ἀναφέρωμεν πολλὰς ὡς
Εὐσέβιον τὸν Νικομηθεῖας.

Οὗτος λοιπὸν ὁ Εὐσέβιος ἐπωφεληθεὶς τῆς
περιστάσεως ταύτης, καθ' ἣν πολλοὶ Ἐπίσκο-
ποι ἐν Ἀντιοχείᾳ παρενέβησαν, προτείνει εἰς
τὸν Κωνσταντῖνον νὰ γένῃ Σύνεδρος ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ, ἥτις νὰ ἐξετάσῃ τὰ κατὰ τὸν Ἀθανά-
σιον. Τῷ 341φ συγκροτεῖται Σύνεδρος ἐν Ἀν-
τιοχείᾳ, παρόντος ἐν αὐτῇ καὶ τοῦ Κωνσταν-
τίνου, κατὰ μὲν τὸν Σωκράτην ἐξ 90 Ἐπισκό-
πων ἀρειανῶν, κατὰ δὲ τὸν Σωζόμενον ἐξ 97
προβαλόντων τὰς ἀνωτέρως ἐκτεθείσας κατηγο-
ρίας, εἰς ὧς συνηφάν καὶ ἄλλην, ὅτι δηλαδὴ ὁ
Ἀθανάσιος ἐπώλησε πρὸς ὠφέλειάν του τὸν
σίκτον, ὃν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος εἶχεν ὀρίσει
πρὸς διατροφὴν τῶν χηρῶν τῆς Αἰγύπτου. (4) Ὁ
Κωνσταντῖνος, εἴτε διότι ἐπέσθη εἰς τὰς
κατηγορίας ταύτας, εἴτε διότι
ἤθελε νὰ χωρισθῇ εἰς τοὺς ὁμόφρονάς του Ἀρει-
ανούς, εἴτε διότι ἐμίσει τὸν Ἀθανάσιον διὰ
τὴν δόξαν του, εἴτε διὰ πάντα καὶ ταῦτα ἐπρότεινε
εἰς τοὺς συνοδικούς νὰ ἐκλέξωσιν ἄλλον Ἐπί-
σκοπον διὰ τὸν θρόνον τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ
νὰ ψηφίσωσι τὴν ἐξορίαν τοῦ Ἀθανασίου. Ἡ
πρότασις αὕτη τοῦ Βασιλέως οὐδόλως ἀνέβληθῃ,

(1) Ἐκκλ. Ἱστορ. β' 9.

(2) Σωκρ. Ἐκκλ. Ἱστορ. β'. 8. Σωζ. γ'. 5.

διότι πᾶντα οἱ συνοδικοὶ ἐκλέγουσι Γρηγό-
ριον τινα, ἄνθρωπον ταπεινὸν καὶ ὡς ἀμέ-
τοχον τῆς Ἐκκλησιαστικῆς πράξεως καὶ θεω-
ρίας, καὶ καταδικάζουσι τὸν Ἀθανάσιον εἰς ἐξο-
ρίαν ἢ μᾶλλον εἰς θάνατον· διότι ὁ τότε ἐπαρ-
χος τῆς Αἰγύπτου Φιλόχοιος ὁ διαταχθεὶς νὰ
φέρῃ τὸν φίλον καὶ συμπατριώτην του Γρηγό-
ριον εἰς Ἀλεξανδρείαν βεβαίως θὰ ἔλαβε καὶ
τὴν ἐντολὴν παρὰ τινων νὰ φρονέσῃ τὸν μάρ-
τυρα ἱεράρχην. Ὁ Γρηγόριος προστατευόμενος
ὑπὸ τοῦ Φιλαργίου ἐσπῆλθεν εἰς Ἀλεξανδρείαν,
ὅς οἱ ὁδοδοξοὶ κἀνταῖοι δὲν ἤθελαν νὰ ἀνα-
γνωρίσωσιν αὐτὸν ὡς ἐπίσκοπον. Ἀλλ' ὁ Φι-
λόχοιος μάρτην δὲν ἔφερε πολυάριθμον στρα-
τιωτικὴν δύναμιν διὰ ταύτης ἐπιτίπτει ἐναν-
τίον τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ κοῖα μὲν εἰργάσατο,
λέγει αὐτὸς ὁ Ἀθανάσιος ἐν τῇ ἐγκυκλίῳ ἐπι-
στολῇ, οὐκ ἐπὶ λοιπὸν ἀπλῶς εἰπεῖν· οὔτε γὰρ
ἀέκως σημεῖται δυνατὸν, οὔτε χωρὶς δαιμόνων
καὶ θηρίων μηχανεύσεως ἔν τις κλῆν τῶν
ἀνθρώπων. Ἀφοῦ δὲ ἠρμήνευσεν τὴν Ἐκκλησίαν,
καθ' ἣς τὸ πρῶτον ἐπῆλθεν, «Ἐβανλευόντο
(λέγει ὁ ἴδιος αὐτόθι) καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ Ἐκκλη-
σίᾳ, ἐνθα μέλιστα ἐγὼ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεί-
ναις ὄκουν, τὰ αὐτὰ τοῖς προτέροις ποιῆσαι»
ἐσπούδαζον δὲ τὴν μανίαν αὐτοῦ καὶ εἰς αὐ-
τὴν τὴν Ἐκκλησίαν ἐπεκτείνει, ἵνα μεθ' ἧς ἐν-
σαντες ἀνέλυσιν. Ὁ καὶ ἐπαθὼν ἔν,
εἰμὴ ἡ τοῦ Χριστοῦ χάρις ἐβοήθησεν, ἵνα μό-
νον ἐκφυγῇ ὑπαγορευθεὶς κλῆν τὰ ὀλίγα δυ-
νηθῶ. Ἐγὼ θεωρῶν αὐτοὺς ἔσχατα λυσσώντας
λογισάμενος ἵνα μή τις ἢ Ἐκκλησία
βλαβῇ, καὶ ἐν ἐν αὐτῇ παρθέ-
νοι πᾶσαι, καὶ ἀνὰ τοὺς πάλιν
γέγονται, καὶ δεύτερον οἱ λαοὶ
ὁ βρεθῶσιν, ὅπως κλεψα ἔμει-
νον τῶν λαῶν, μνησθεῖς τοῦ
Σωτῆρος λέγοντος: ἐὰν ὁ μὲν
διώκωσιν εἰς τὴν δευτέραν πό-
λιν, φεύγετε εἰς τὴν τρίτην.
Ἦδεν γὰρ αὐτοὺς, ἐφ' ὧν ἔπραξαν εἰς τὴν
ἐκείραν Ἐκκλησίαν κακῶν, μὴδὲν τῶν δεινῶν
καὶ κατὰ τῆς ἄλλης παραταυμένων... .

Ὁ Ἀθανάσιος λοιπὸν φυγὼν λάθρα ἐξ
Ἀλεξανδρείας μετέβη εἰς Ρώμην, ἐνθα φιλο-
φρόνως ἐδέξατο αὐτὸν ὁ αὐτόθι Ἐπίσκοπος
Ἰούλιος (1), εἰς ὃν ἐξέβηκεν ἀκριβῶς τὰ δεινὰ,
ἕκτα πᾶσιν ἐν τῇ Ἀνατολῇ οἱ πρόμαχοι
τῆς ὁρθοδοξίας (2). Ὁ Ἰούλιος πέμπει πρὸς

(1) Σωζ. Ἐκκλ. Ἱστορ. γ'. 7 α' ὁ δὲ τὴν Ρω-
μῶν Ἐκκλησίαν ἐπαρκεῖται (Ἰούλιος) καὶ οἱ ἀνὰ
τὴν Δύσιν ἱερεῖς ὅσοι οἴκταν ταῦτα ἡγόνητο. Ἐφ'
ἐπιστὶ γὰρ τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων ἐξ ἀρχῆς
τὴν φήμον ἐκαιρέσαντες εἰσέτι νῦν οὐ διέλιπον ὅδε
φρονήματα. Ἀρκεῖται μὲν ὡς αὐτοὺς Ἀθανάσιον
φίλοφρονος ὡς ἐξ ἑαυτοῦ καὶ πρὸς αὐτοὺς
τὴν κατ' αὐτὸν εἰκὼν δέχων.

(2) Ὁ ἱστορικός Σωκράτης (Ἐκκλ. Ἱστορ. β'. 45)

ο κει τὸ σὲ κατὰ τὴν ἡμετέραν βού-
λησιν ἐν παντί καιρῷ ἐν τῷ σῶ-
σιν ὅπως ἔπισκοπον εἶναι βούλο-
μεθα. (1).

(Ἀκολουθεῖ) Α. Πολυχρονίδης.

Ο ΧΡΟΝΟΣ

Ἀόρατος διαδοχῇ ὡς κρίκει τῆς ἐλπίδος
τὴν βλάβη τοῦ Ὀκεανῶ.
καὶ ὡς σπινθήρες τ' οὐρανῶ
ῥιπτοὶ ὡς χρόνοι τῆς ζωῆς ἐντὸς σκληρᾶς ἀβύσσου.

Τὸ παρελθὸν μας σβέννεται, ὡς ἡ φωνή, ἢν πέμπει
ὁ κῶδων τῶν ἐκκλησιῶν,
ὁ θρόνος ἐντὸς τῶν προσώπων,
ὁ νυκτικὸς ῥῆς τὰ βουνά, τὴν χαρὰν τῆς Τέμπης.

Τὸ παρελθὸν μας σβέννεται, ὡς ἡ νύκτας χιόνος,
ἵταν τοῦ Φοῖβου ἡ λαμπρὴ
πέμπη φλογίνας ἀστραπᾶς,
ῥε τοῦ Παρθενίου τὸς κορυφᾶς, ῥε τὰ ὕψη Ἑλικωνος.

Ὡς ποταμὸς ὁρμητικὸς νὰ ἐπιστρέψῃ τείνει.
ῥε τὴν ἀνεξάντλητον πηγὴν
ἀφ' ἧσαν νεανικὴν σιγὴν
μὲν τὸ ἡεὶθρον τῆς ζωῆς ῥε τὴν θάλασσαν του σβήνει.

Ὡς ταχὺς ἀέριμος, εἰς τοῦραν τοῦ χάος
τρέχει ὁ χρόνος νὰ κρυβῇ,
καὶ ἄλλος ἦδη θύει προβῇ,
ῥε τὸ ἀχνεῖς, ῥε τὸ ἀπειρον βαδίζων ἀενάως.

Ἐν Γαργαλιάνοις, τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1890.

Βεν. Α. Ἀβραμόπουλος

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ἡ μεταρρυθμισ-
τικὴ αἰδέως προεκάλει ἐνδοξον ἐν τῇ
ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων περίοδον, περίοδον
τῆς ἀναπτύξεως τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπι-
στημῶν. Χειραφετηθὲν ἔκτοτε τὸ πνεῦμα τῶν
ἑσπερίων λαῶν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, δι' ὧν ἔχει
τοῦδε ἦτο δεδουλωμένον, τοιαύτας ἐποικήσας
κατακτήσεις ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ ἐπιστητοῦ, οἷαι
οὐδέποτε ἔχει τοῦδε ἐπετεύχθησαν. Ἀναμφί-
βολον ὅμως ἐπίσης εἶναι ὅτι ἔκτοτε χρονολο-
γεῖται καὶ ἡ πολυμορφία καὶ ἀνταρθεσία τῶν
ἐκκλησιαστικῶν τάσεων. Εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι
οὐδέποτε ἄλλοτε ὑπεστηρίχθη ἐμβριθέστερον
καὶ ἐπιστημονικώτερον ὁ χριστιανισμὸς, ὅσον

(3) Ἡ ἐπιστολὴ αὐτῇ τοῦ Κωνσταντίνου εὑρίσκεται ἐν
δοσί συγγραμμάτων τοῦ Ἀθανασίου, ἐν τῇ Ἀπολογίᾳ
αὐτοῦ πρὸς Κωνσταντίνον, καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Ἀρει-
ανῶν πρὸς τοὺς Μοναχοὺς διαφέρει δὲ εἰς τὰς δύο
τάσεις ἐκδόσεις ὡς πρὸς τὰς λέξεις, καθόσον αὐτὴ
ἀρχικῶς ἐγράφη λατινιστὶ καὶ μεταφράσθη εἰς τὴν
ἑλληνικὴν διαφύρατος καὶ ὅπως ἐκ τῆς Ἀθανασίου.

κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν τριῶν τελευ-
ταίων αἰώνων, ἀλλ' οὐδέποτε ὅμως ἄλλοτε καὶ
προεβλήθη ὁ αὐτὸς ἢ ἐπαλειψήθη συστημά-
τικώτερον καὶ παραπολιώτερον, ὅσον κατὰ τοὺς
νεωτέρους πάλιν χρόνους. Ἐνεσθὲν καὶ ἡ
ψευδὴς ἐκείνη θεωρία, ὅτι, ὅπου γράμματα, ἐ-
κεῖ καὶ ἀπιστία, ὅπου διανοητικὴ ἀνάπτυξις,
ἐκεῖ καὶ ἀσέβεια, ὅπου ἐπιστήμη, ἐκεῖ καὶ ἀ-
θεΐα.

Ἀτυχῶς τὰς ἀντιθρησκευτικὰς θεωρίας
τῶν ἑσπερίων ἐκκλησιῶν ἐκπολεμήσαντες ἀβασανίστως
καὶ κινεῖς ἐκ τῶν νεωτέρων λογίων ἡμῶν ἤρ-
ξαντο ἀπὸ τινος διαδίδοντες αὐτὰς ἐν Ἑλλά-
δι, ἔργον δὲ καὶ καθήκοντος καὶ ἐκκλησιαστικῆς
ἐκλαμβάνοντες τὸ τοιοῦτον. Ὁ σοφὸς ὁφείλει
νὰ φωτίσῃ τὸν ἀμαθῆ ὅτι, ὅπου εἶναι ἑκείνος ὁ
φωτὶς καὶ τὸ ἐκδηλοῦν διὰ τοῦ τύπου μετέβη
εἰς τὴν σοφὴν Εὐρώπην, ἵνα ἐκείνη τὴν ἐ-
πιστήμην, ἔκτα δὲν πρέπει νὰ κρύψῃ τις τὸ
τάλαντον αὐτοῦ ἢ κούσῃ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς
ἑσπερίας νύκτος περὶ θρησκείας καὶ ἠθικῆς δι-
δασκαλίας, ἀνάγκη νὰ γνωρίσῃ αὐτὰς εἰς τοὺς
ἐν σκότει καὶ σκιᾷ τῆς ἀπιστίας διατελοῦν-
τας συμπατριώτας μου. Ὅτι τὰς δεχόμενοι οἱ
ἐκλυόμενοι, καὶ ἐγὼ ἀποκτῶ εὐκόλως τὸν τί-
τλον τοῦ ἐπιστήμονος. Καὶ λοιπὸν, Ἕλληνες
συμπatriῶται, ὁ κόσμος δὲν εἶναι πλέον δη-
μιουργημα τοῦ Θεοῦ — ἀνεφύη αὐτόματος — ὁ
ἐκκλησιαστικὸς δὲν εἶναι τὸ ἀλλοτρίον δημιούργη-
μα τοῦ Θεοῦ — εἶναι οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀνάπτυ-
ξις καὶ προαγωγή τοῦ βλαπτικοῦ, τοῦ κακοῦ
καὶ τοῦ πηδύλου, ὁ Θεὸς δὲν φροντίζει πλέον
περὶ τοῦ ἀνθρώπου — εἶναι ἀδιάρκον πρὸς
τὴν τύχην αὐτοῦ. Ἰδοὺ αἱ διδασκαλίαι, δι' ὧν
ἐξήγησάν τινες τῶν Εὐρωπαίων σοφῶν τὴν ἀν-
τικαταστήσασαι τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις
τῆς ἀνθρωπότητος ἰδοὺ αἱ διδασκαλίαι, ἃς
καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς κηρύττουσιν ἐν τῇ
Ἑλλάδι μεταφορέζοντες εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὁλο-
δοξομένην Εὐρωπαϊκὴν καχυλὴ συνήθειαν ἢ
συντάσσοντας αὐτοὶ τοιαῦτα κατὰ τὸ παρὰ-
δειγμα ἐκείνων. Ἡ νεωτέρα ἡμῶν φιλοσοφία
ἀπέκτισεν ἐσχάτως νέον τι τοιοῦτο σύγγραμμα,
ὑπερ ἀπεκάλει πάντας τοὺς ἀνθρώπους μὴ
αὐτῶν τῶν μεγαλειτέρων ἀνδρῶν ἐκμετρομέ-
νων φρενοβλαβεῖς, καὶ οὐδὲν ἔχει τοῦδε
ἔθραυσε τὴν κεφαλὴν τοῦ συγγραφέως, ὅπως
οὗτος ἠδύνατο νὰ φοβῆται, διότι κατὰ τὴν
κοινὴν παρ' ἡμῶν ἐνταῦθα παροιμίαν «οἱ φρε-
νοὶ περὶ αὐτῶν».

Ἀληθὲς ἐν Εὐρώπῃ δημιουργοῦνται κατ' ἔτος
πέμπωκα ὁλιστικὰ συγγραμματα, ἀλλ' ἀμέως
φιλοτεχνουμένη ἄλλα ὅτι ἄλλων ἐπιστημονῶν
συνήθειαν, δι' ὧν ἀνακατασκευάζονται τὰ πρῶτα
πρὶν ἢ ἐκχέωσιν ἄφρονον τὸ δηλητήριον εἰς
τὰς φλέβας τῆς κοινότητος. Ἐν Ἑλλάδι ὅμως
ἀνευχόμενα μέγα! Οἱ πλείονες τῶν ἡμετέρων

ἐπιστημονῶν ἢ ἀδιαφοροῦσιν ἐν τῇ διαδοχῇ
τῶν ἀσέβων διδασκαλιῶν ἢ διαστρέφουσιν νὰ
κατέλθωσιν εἰς τὴν ἑμμεν τῶν θρησκευτι-
κῶν ἀληθειῶν ὑπὸ τοῦ ὁλισμοῦ προσβαλλομέ-
νων ἢ συμμερίζονται τὰς ἀντιθρησκευτικὰς τῶν
Εὐρωπαίων θεωρίας καὶ κηρύττουσιν αὐτὰς
ἐν ὀνόματι δὲ τῆς ἐπιστήμης μὴ ἀνασκευα-
ζόμενοι δὲ αὐταὶ ὑπὸ τῶν λογιστικῶν σκαν-
δαλίζονται τὰς θρησκευτικὰς συνειδήσεις τῆς
Ἑλληνικῆς κοινότητος καὶ ἀποπλανοῦσι τὴν
φροντιστὴν νεολαίαν ἀπὸ τῆς πατρίδος θρησκείας,
καὶ ἐξορθοῦσι τὸ ἔθνος εἰς τὴν ὁδὸν τῶν οὐκ-
εργωμένων ἀσχημιῶν. Αἱ συχνὰς αὐτοκτονίαι,
τὰ ἐπιτεινόμενα ἐγκλήματα, ἡ ἐκλυσις τῶν
ἠθῶν, ἡ πρὸς τὰ γενικὰ συμφέροντα ἐκκλησι-
ακὴ ἀδιαφορία, ἰδοὺ ἐν ὁλίγαις λέξεσιν οἱ καρ-
ποὶ τῶν διδασκαλιῶν ἐκείνων, δι' ὧν νομί-
ζοντι τινες ἐκ τῶν ἡμετέρων ὅτι συντελοῦσιν
εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἀνάπτυξιν
καὶ προαγωγὴν τοῦ ἔθνους. Οὐκ ἔστι πλάνη!

Ἀλλ' εἰς εὐρέθιστον τινος τῶν Ἑλλήνων
λογίων, οἵτινες δὲν ἀνεμέτρησαν θεοφῶς τὰς
σοφίας συνειδήσεις, ὡς διαδίδουσιν ἀντιθρη-
σκευτικῶν θεωριῶν περὶ τῇ Ἑλληνικῇ κοι-
νότητι, ὑπάρχουσιν ὅμως ἐντυχῶς καὶ ἄλλοι
σκεπτικώτεροι ἐπιστήμονες, οἵτινες τὴν σημε-
ρινὴν ἠθικοθρησκευτικὴν καχυλὴν τῆς Ἑλλη-
νικῆς κοινότητος δικαίως ἀποδίδοντες εἰς τὴν
ἐκκλησιαστικὴν τῶν ἀντιθρησκευτικῶν θεωριῶν,
ἤρξαντο ἀπὸ τινος νὰ κινεῖται σοβαρῶς
περὶ τῆς λήψεως τῶν μέτρων, δι' ὧν δύναται
νὰ προληφθῇ μεγαλειτέρα θρησκευτικὰ καὶ
ἠθικὰ κατὰστα. Οὕτω δὲ, ὡς λυπηρὸν εἶναι νὰ
βλέπῃ τις Ἕλληνας λογίους ὑπονομεύοντας
τὴν παρουσταμένην ἐκείνην δύναμιν, δι' ἧς
οἱ πατέρες ἡμῶν ἐσώσαν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν
ὑπερῆν ἐν μέσῳ σκληροτάτης καὶ μακροχρόνου
δοσιλείας καὶ ἐκτίσαντο τὴν παλινγενεσίαν τῆς
Ἑλλάδος, παρήγορον ἂν εἴη καὶ χαρὰς ἱε-
ρᾶς προέξοντος εἶναι τὸ νὰ βλέπῃ τις τὰ ἐνέ-
στερα ἐπιστημονικὰ στοιχεία τοῦ ἔθνους ἡμῶν
ἀπὸ κοινῶν συνερχόμενα ἐν τῇ Ἀναπλά-
σει πρὸς ἀπόδοσιν τῶν νεωτεριστικῶν διδα-
σκαλιῶν καὶ ἀπόδοσιν τῶν χριστιανικῶν ἀλη-
θειῶν διὰ τῶν νεωτέρων ἐπιστημῶν καὶ τῆς
φιλοσοφίας. Ἰδίως ὁ κ. Σκαλτσούνης ἀφίερσε
τὰ τελευταῖα τοῦ βίου αὐτοῦ εἰς τὴν ἐπι-
στημονικὴν ἀπόδοσιν τῶν θεμελιωδῶν
δογμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Παρακολουθῶν ὁ κ. Σκαλτσούνης ἀπὸ ἐτῶν
ἤδη βίβη πρὸς βίβη τὴν πορείαν τῶν νεω-
τέρων ἐπιστημῶν, δι' ὧν διεκίνησαν τινες στα-
σιμῶδες ὅτι ἀνατρέπονται βεβηλῶς αἱ αἰώνιαι
τῆς ἀνθρωπότητος θρησκευτικὰ πεποιθήσεις,
ἀπέλκε μετὰ πολλῶν ἐκ τῶν Εὐρωπαίων ἐπι-
στημῶν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι αἱ πειρα-
ματικαὶ ἐπιστήμαι τηροῦσι τὰ ὅρια τῆς ἰδίας

αὐτῶν ἐνεργότητος οὐ μόνον οὐδὲν σὺν-
κρανοῦνται, ἀλλὰ καὶ ἐν πλήρει ἐβρηνται ἁρ-
μονίᾳ πρὸς τὰ θεμελιωδέστερα δόγματα τοῦ
Χριστιανισμοῦ. Καταλιπὼν δὲ τὴν ἐνέκρησιν
τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐπιστήμης ἐπέδωκεν ἀπὸ τινων
ἐτῶν μετὰ ζήλου εὐσεβόφρονος καὶ πατριωτι-
κοῦ αἰσθήματος εἰς τὴν διὰ τῆς ὁδοῦς ἐπι-
στήμης ἀνασκευὴν τῶν Ἑλλήνων ὁλιστικῶν
συγγραμμάτων, τοὺς εὐρωπαίους ἐκείνους μι-
μούμενος, οἵτινες φυσιοδίφαι πολλοὶς ὄντες
ἢ ἱστορικοί, ἢ νομικοί, ἢ πολιτικοί, ἢ μαθηματι-
κοί, ἐγκαταλείπονται τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἐπιστή-
μην καὶ ἀφοσιοῦνται εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν
μελέτην καὶ ἐξακριβώσιν τῶν κασμολογικῶν
καὶ ἀνθρωπολογικῶν ἐκείνων προβλημάτων, ἐξ
ὧν ἠσχηματίζονται ὁριστὰ τῆς ἀνθρωπότητος συμ-
φέροντα ὁρθῶς νοουμένων. Ἐν ἰδίᾳ συγ-
γραμμάσιν καὶ ἐν μελέταις σοφῶς δημόσιον-
μέναις ἐν τῇ «Ἀναπλάσει», σταχυολογεῖ ἐκ τῆς
εὐρωπαϊκῆς ἐπιστήμης, ὅτι ἀποδεικνύει ὑπάρ-
χει ἔτι τοῦδε γνωστὸν ὑπὲρ τῆς χριστιανικῆς
ἀληθείας. Καὶ διὰ τοῦτο μέγας ὀφείλεται τῷ
κ. Σκαλτσούνη ἐπαινος παρὰ τῆς Πολιτείας
καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δὲ «Ἀναπλάσις» τὸ
πλεῖστον αὐτῆς κύρος στηρίζει ἐπὶ τοῦ ἐπι-
στημονικοῦ καλέμου τοῦ ἐν Εὐρώπῃ Ἑλλη-
νος ἐπιστήμονος κ. Σκαλτσούνη.

Ὁ κ. Σκαλτσούνης συμμερίζομενος τὸν σκο-
πὸν τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐργάζεται ὑπὲρ αὐτοῦ
μετὰ ζήλου ἀφιλοκαρδοῦς καὶ στολίζει ἐκά-
στοτε τὸ ἡμῶν περὶ τοῦδε μελέτων,
ἐπιστημονικῶν πάντοτε χαρακτῆρα ἔχουσιν.
Καὶ διὰ τοῦτο ἡ «Ἀναπλάσις» πολλὰς ὀφείλει
αὐτῷ τὰς χάριτας. Οἱ ἀναγνώσται ἡμῶς αὐτῆς,
ὅσοι δὲν δύναται εὐκόλως νὰ παρακολουθῶ-
σιν ἐν τῇ ἀνατολῇ τὴν πορείαν τῆς Εὐρωπαϊ-
κῆς ἐπιστήμης, θὰ παρακάλουν αὐτὸν προσέτι
ἐάν ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ τοῦτο αἱ λοιπαὶ αὐτοῦ
συγγραμματικαὶ ἐργασίαι, νὰ συνιστᾷ ἐκαστοτε αὐ-
τοῖς διὰ τῆς «Ἀναπλάσεως» τὴν ἐκγνώσιν τῶν
καταλλήλων εὐρωπαϊκῶν συγγραμμάτων. Ἐκ
τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἀναπλάσεως» ἴσως ὑπάρ-
χουσιν πολλοί, οἵτινες θὰ ἀνεγνώσκον εὐχαρι-
στὰς πολλὰ τῶν ἐν ξέναις γλώσσαις καὶ ἰδίως
ἐν Γαλλικῇ γεγραμμένων συγγραμμάτων, ἐάν
ἐγνώσκον τίνα εἰσὶ τὰ μᾶλλον ἀξιοπρόσβλητα.
Βιβλιοκρισία τις λοιπὸν σύντομος ἐν τῇ «Ἀνα-
πλάσει», ὁποδακνύουσα ἔστιν ὅτι τοῖς ἀναγνώ-
σταίς τῆς «Ἀναπλάσεως» τὴν ἀξίαν, τὴν σημα-
σίαν καὶ σπουδαιότητα τοῦ δεινῶς ἢ δεινῶς
εὐρωπαϊκοῦ συγγραμματος ἀπομένον τῶν
κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν συζητούμενων θρησκευ-
τικῶν ἀληθειῶν θὰ ἦτο ἔργον σκοπιμώτατον.
Ὁ κ. Σκαλτσούνης ἔδωκεν ἐν μέσῳ τῶν γραμμά-
των καὶ τῶν ἐπιστημῶν εἶναι ἴσως ὁ μόνος
κατάλληλος εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὅποσον θὰ
ἀνεπλήρου σπουδαίον κενὸν ἐν τῇ «Ἀναπλά-
σει».

σει», καὶ πεποιθόμεν ὅτι ὁ κ. Σκαλτσούνης, ὅστις τοσοῦτον ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς «Ἀναπλάσεως», δὲν θὰ ἀνιῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν θερμὴν ταύτην ἐν γῇ τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἀναπλάσεως».

Καὶ γεννημένον ἐν ταῦθα τοῦ λόγου περὶ εὐχῶν καὶ ἐλπίδων, ἀναφερομένων εἰδικῶς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ κ. Σκαλτσούνη, ἐπιτραπέμω μοι νὰ προσθέσω ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ καὶ μίαν σύστασιν τῇ Διευθύνσει τῆς «Ἀναπλάσεως» ἐνδιαφερόμεσαν, ἥτις ἀνυμφίβως θὰ ᾔῃαι σύστασις πάντων τῶν ἀναγνωστῶν τῆς «Ἀναπλάσεως». Ἡ «Ἀναπλάσις» δὲν πρέπει νὰ συντάσσεται ἡμέτερον ὁλίγων τινῶν μόνον θυμαμένων νὰ ἐννοῶσι τὰ ἐν ἄλλαν πολλάκις ὑψηλῇ γλώσσῃ δημοσιευόμενα ἔργα. Πρέπει νὰ καταστῇ σπουδαῖον ἀναγνωστικὴν πάσης τάξεως λογίου ἀπὸ τοῦ τελειοτέρου τοῦ Πανεπιστημίου μέχρι τοῦ ἀποφοίτου τοῦ Σχολαρχείου, καὶ ἀπὸ τῶν Κληρικῶν πάσης ἀναπτύξεως μέχρι τῶν εὐσεβῶν οἰκογενειῶν. Πρέπει καὶ ὁ Ἱερεὺς νὰ εὐρίσκηται ἐν τῇ «Ἀναπλάσει», τὸ ὑποῖον νὰ δύναται οὗτος νὰ χρησιμοποιῇ ἐπιφελῶς ὑπὲρ τῶν ἐνοριτῶν αὐτοῦ. Πρέπει καὶ οἱ γονεῖς νὰ ἔχασιν, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου νὰ στηρίζωσι τὰς πρὸς τὰ ἴδια τέκνα νοσηθείας καὶ διδασκαλίας αὐτῶν. Πρέπει καὶ ὁ φοιτητὴς νὰ βλέπῃ πειστικὴν ἀνασκευὴν τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι κυκλοφορούντων ἀντιφροσυνετικῶν ἰδεῶν. Πρέπει καὶ ὁ ἐπιστήμιων ἀναγνώστης νὰ λαμβάνῃ ἀφορμὴν διὰ τοῦ φύλλου τῆς «Ἀναπλάσεως» ὥπως παρακολουθῇ, εἰ καὶ μικρόθεν, τὴν πορείαν τῆς θερησκευτικῆς κινήσεως ἐν Ἑλλάδι. Πρέπει τέλος ἕκαστος ἀναγνώστης νὰ ἔχῃ ἐν τῇ «Ἀναπλάσει» τὸ οἶκτον καὶ τὰ πάντα. Καὶ εἴνε μὲν ἀληθὲς ὅτι τὸ περιοδικὸν τῆς «Ἀναπλάσεως» καθ' ἑκάστην διαρροῦνται ἐπὶ τὸ τελειότερον, περὶ ἑργῶν ὅμως πῶς δὲν ἐγένετο ἐν αὐτῇ ἄχρι τοῦδε ἡ χρηστὴ βλάστης ὡς ὠφελιμότητος, τῆς σὺν καὶ ἀφθονωτάτης. Εἴτε σπάνιον πρᾶγμα ἐφημερίς καὶ νὰ μὴ καταχωρίζῃ ἐν ἐπιφυλλίδι μυθιστορίαν τινά. Εἰς τὴν «Ἀναπλάσει» δὲν ἐπιτρέπεται ἡ δημόσιον μυστιστορημάτων, ἀρὰ γε ὅμως ἡ ἐρμηνεύς ἡ βλάστης κατὰ σερίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἡ τοῦλάχιστον τῶν ἀναγνωστικῶν ἐπ' Ἑκκλησίας περιουσιῶν δὲν θὰ ἦτο λίαν ἐποικοδομητικὴ γινόμενη καταλλήλως ἐν τῇ «Ἀναπλάσει». Τὸ μέτρον τοῦτο ἐφαρμοζόμενον θὰ ἀνεπλήρου ἕτερον κενὸν οὐχ ἴσσαν σπουδαῖον.

Τοιοῦτοτρόπως ἴσως θὰ ἦτο δυνατὴ καὶ ἡ ἐβδομαδιαία ἐκδόσις τῆς «Ἀναπλάσεως», τὴν ὁποῖαν ἀνυπομονῶς περιμένουσιν οἱ ἀναγνώσται αὐτῆς. Αἱ πλείους τῶν πολιτικῶν ἐφημερίδων, αἵτινες δὲν ἔχουσιν πάντοτε νὰ γράφωσι σπουδαῖα πολιτικὰ γεγονότα, εἴνε καθημεριναί, καὶ ἡ «Ἀναπλάσις» δὲν δύναται νὰ

ἀνταλλάξῃ ἐβδομαδιαία; Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν εἶμαι ἡκελπεῖς, ἐργασιομῶν, ἐλπίζω πολλὰ παρὰ τοῦ Σωματείου τοῦτον, ὅπερ οὐδύλως φαίνεται ἐξήρητο τὸν ἴδιον συμφέροντα, καὶ μετὰ τῶν ἐλπίδων τοῦτων ὑποσημειοῦμαι φίλος θερμοτάτος τῆς «Ἀναπλάσεως».

Ἐν Λαύσις κατὰ μῆνα Φεβρουάριον 1891.

Χρ. Ι. Τραπεζάκης.

Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΕΤΡΟΣ (*)

Τὸ ἐπάγγελμα ἢ ἐπιτήδευμα ὅσον ταπεινὸν καὶ ἢ ὅσον περιπεφρονημένον, δὲν ἐμποδίζει τὸ παράπαν τὴν ἀγαθὴν ψυχὴν τοῦ μετρημένου αὐτοῦ νὰ δειξῇ τὰ ἐαυτοῦ σπάνια προτερήματα καὶ τὴν μέγαν αὐτοῦ προορισμόν, πρὸς ὃν σπεύδει ἐπιζητοῦσα περιστάσεις εἰμενεῖς καὶ καταλλήλους, ὥπως τοῦτον πραγματοποιῇ πρὸς τὸν δὲ ἔρχεται συνεπικουρὸς καὶ ἡ Θεία Χάρις, ἥτις τελειοτὶ τὸ ἔργον καὶ ἀναδείκνυσιν τὴν ἀκαταμέτρητον αὐτοῦ δύναμιν. Οὔτε ἡ ποικιλία τῶν γυναικῶν, οὔτε ἡ ἐντέλεια τῆς πατρικῆς καλῆς οὐκ οὐκ τὴν ἑλλειψιν μέσων ἐσχύουσι νὰ καλύψωσι τὴν ἀνάδειξιν τοῦ ἀτόμου εἰς τὸ ὑπαινον σημεῖον, ἵταν ὁ παντοδύναμος Θεὸς θέλῃ τοῦτο. Ἡ θέλησις τοῦ παντοδυνάμου ἴσα ἴσα ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῶν θνητῶν ἀσθενείᾳ ἐμφανίζεται θανισατῇ.

Ὁ Πέτρος ἦτο πτωχὸς ἄλιος ῥίβριος, ὅστις μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀνδρέου εἶχε ὡς οἰκοκύριος πλοῖον καὶ δίκτυα καὶ διὰ τῆς ἐργασίας τῶν συνετηρομένων ἀμφοτέρων. Ἄν ἦσαν βεβαίως οὔτε μεγαλοκτίμονες, οὔτε μεγαλέμποροι, οὔτε κεφαλαιοῦχοι ἦσαν ἁπλοὶ ἐργατοὶ ἄνθρωποι καὶ ἀποχειριβίωτοι. Τὸ ἔργον τοῦ ἀλίως δὲν εἶνε ἐκ τῶν μέλλει λεπτῶν ἐκ τοῦ θανάτου εἶνε βιαναστάτων, καὶ οἱ εἰς τοῦτο ἐσχολούμενοι, ἐπειδὴ, φαίνεται, καλοῦνται καθ' ἑκάστην πρὸς τὴν ἐργασίαν καὶ ἀτίθαστον ἀτάλασσαν, κτῶνται λεληθῶς ὅρος ἀπότομον καὶ χοινοειδὲς εἶναι βλάστητοι, εὐερέθιστοι, καὶ ὀξύθυμοι. Οἱ λεπτοὶ τῶντοι εἶναι ἄγνωστοι εἰς αὐτοὺς, ὁ δὲ τρόπος τοῦ φέρεσθαι βλάστητος καὶ ἀγροῦκος. Ἐάν ἔχουσιν ὑφ' ἑαυτοὺς ἄλλους ὑποδεεστέρους, γίνονται ὡς τὰ πολλὰ τυραννικοὶ καὶ φρονητικοί. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἀλίως.

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο μετήρχοντο δύο ζεύγη ἀδελφῶν, ὁ Πέτρος δηλαδὴ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀνδρέου, καὶ ὁ Ἰάκωβος μετὰ τοῦ Ἰωάν-

(1) Σ. Α. Εὐαγγελιστὴν δι' ὁποῦς ποταμῶν, ἔς θὰ λάβωμεν ὅτι ἄν.

(*) Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου Συγγράμματος Ζησίμου Γ. Τυπάλδου «Χαρακτὴρ ἐκ τῶν Ἱερῶν Γραφῶν». Χαρακτὴρ 41.

νου, οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου. Τοῦτοις ἐργασιομένοις συνεστῇ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς περιπατῶν παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας. Ἀπλὴν πρόσκλησιν ἀποτείνει αὐτοῖς λέγων «Λέγετε ὁπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἄλιους ἀνθρώπων» (Ματθ. δ'. 18-22), καὶ αὐτοὶ ὡς ἀπὸ κοινοῦ συνθήματος ἀφίενται καὶ πλοῖα, καὶ δίκτυα, καὶ γονεῖς, καὶ συγγενεῖς, καὶ φίλους, καὶ συνεργάτας καὶ ἀκολουθοῦσι τῷ καλοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ. Ἄν εἶναι μικρὸν τὸ γεγονός τοῦτο· πρῶτον ἡδὴ φράσιν βλέπουσιν ἄνθρωπον ἄγνωστον ἐνώπιόν των, προσκαλοῦντα διὰ παραδοξοτάτου τρόπου νὰ ἀκολουθήσωσιν αὐτῷ σὺν τῇ ψυχῇ ὑποσχεσὶ νὰ κάμῃ αὐτοὺς ἄλιους ἀνθρώπων, καὶ αὐτοί, ὡς εἶδον θησαυροὺς κεκρυμμένους ἐν τῷ ἀγνώστῳ τούτῳ ἀνθρώπῳ, ἀνελογίσαντο διὰ μίαν λέγοντες· «Ἐδὼ εἶναι τὸ μέγα κέρδος καὶ οὐχὶ τὰ δίκτυα καὶ τὰ πλοῖα, ὅς ἐστις ἀβύσσος τὰ ἔργα αὐτοῦ, οὗτος θέλει ἀφέναι πᾶν ἀγαθὸν ἡμῶν εἰς μέγιστον θησαυρον» λέγοντες. Καὶ ἐβόης ἠκολούθησαν. — Οὐδὲν γίνεται τυχαίως· δάκτυλος Θεοῦ ἐπέσει τὰ δύο ταῦτα ζεύγη ν' ἀκολουθήσωσι τῷ Χριστῷ. Ἐντεῦθεν ἔρχεται τὸ ἀποστολικὸν στάδιον τοῦ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν. Ὁ τε Πέτρος καὶ οἱ ἄλλοι γίνονται μαθηταὶ τοῦ Σωτῆρος ἐκ τῶν δώδεκα.

Πιστὸς καὶ θερμοεργὸς ἐνεστενεῖτο τοῖς λόγους τοῦ διδασκάλου ὡς τόσα κειμήλια, οἷς ἐνετίθων καλῶς ἐν τῇ καρδίᾳ του. Τῶσον δὲ ἐπέδρασεν ἐπ' αὐτὸν ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίου, ὥστε, ὅτε οὗτος ἠρώτησε τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς, θέλων νὰ μάθῃ τίνα ἰδέαν ἔχουσιν περὶ τοῦ διδασκάλου των, πρὶν ἢ προφθάσῃ ἄλλος τις νὰ ἐκφωνήσῃ τι, προλαμβάνει ὁ Πέτρος καὶ λέγει «Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπε «καὶ γὰρ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἰ ὁ Πέτρος, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ ἀικοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἔδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. ις'. 13-20). Ἐντεῦθεν ἀποδεικνύεται πόσον εἰλικρινὴς καὶ ζήλῳς ἦτο ἡ πρὸς τὸν διδασκάλον πεποιθήσις· διὰ τοῦτο καὶ ἡγάπα αὐτὸν καὶ ἐντηγάπητο.

Καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις κοινωνικαῖς σχέσεσιν ἐν γένει ἐκείνων ἀγαπῶμεν καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τὰ μέλλιστα ἐνδιαφερόμεθα, ὅν ἂν ἴδωμεν εἰλικρινῶς προσεγγίζοντα ἡμῖν καὶ ἀναστροφόμενον ἄνευ ἐπιλορισμοῦ τινος, ἀλλὰ οὐδύλως καὶ μετὰ πίσως τῆς εἰλικρινείας ἐπιδιώκοντα τὰς ἡμετέρας σχέσεις. Ἡ πρὸς αὐτὸν οὕτως ὑποδεεστέρον ἡμῶν καὶ ἔχοντα ἀνάγκην τῆς ἡμετέρας ἀναστροφῆς διὰ τίς ἡμῶν εἴνε ἐγκρίτους καὶ ἄγνους, καθόσον ἐγκαρδίως καὶ ἐργῶς προσερχεται ἡμῖν καὶ ἐκείνος. Τὸ ποτὶν συμφέρον, ὡς ἐμφιλοχρηστικῇ, διαλύει τὰς τοιαύτας σχέσεις καὶ ἀληθεῖς ἀναστροφάς.

Ἐν τῷ Πέτρῳ διαφαίνεται καθαρῶς ἡ πρόθεσις τῆς προσκολληθείας του εἰς τὸν Σωτῆρα, ἐπειδὴ ἐν τοῖς λόγοις τούτου παρατήρει πλοῦτον πνευματικὸν τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον, ὥστε θεῶρει ἑαυτὸν πανευδαίμονα. Ἡ σκέψις αὐτῇ τὸν ἔκαμε νὰ παραιτήσῃ τὸ σαθρὸν πλοῦτον καὶ τὰ εὐθραυστα δίκτυα, ὥπως γένηται πτωχὸς τῆς πνευματικῆς υἱὸς τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

Ἦτο πρόθυμος τὰ πάντα νὰ ὑπομείνῃ χάριν τοῦ διδασκάλου. Καὶ πράγματι τοιοῦτος διδασκαλὸς ἦτο καὶ εἶναι ἄξιος οἰασθήναις θυσίας. διδασκαλὸς, ὅστις διὰ τῶν νουμάτων τῆς θείας του διδασκαλίας ὑπερεπλημύρει τὰς καταξήρους πνευματικὰς ἐροῦσας τῶν μαθητῶν, πῶς νὰ μὴ ἀραπάται ὑπερμέτρως ὑπὸ τούτων; Ἡ διδασκαλία του, ἡ γλυκύτης τοῦ προσώπου καὶ τῆς ἐκφράσεως, ὁ βίος του ἐν γένει καὶ τὰ θάματα κατ' ἐκτενέστερον τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροαμένων. Διὰ τοῦτο ὁ Πέτρος διὰ τὸ ὅτι τοῦ χαρακτῆρος του ἀνεπιφυλάκτως καὶ ἀπροκαλύπτως ἐξεδήλου τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσιν του. Ὡς ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, ἔαν ἤθελεν ὑποτεθῇ ὅτι ὁ Θεὸς διδάσκαλος διέτρεχε κίνδυνόν τινα, ὁ κίνδυνος οὗτος ποτὲ δὲν θὰ ἐπῆρχετο κατὰ τοῦ διδασκάλου, ἀλλὰ κατὰ τοῦ μαθητοῦ, ἐπειδὴ οὗτος θὰ ἦτο πάντοτε ἡ ἀσπίς ἐκείνου, ἐπομένως πᾶν βλήμα ἤθελε προσβάλλει, ἔστω καὶ θανασίμως, τὴν ἀσπίδα καὶ οὐχὶ τὸν δι' αὐτῆς φυλαττόμενον. Ἀπαξ ἀφροσυνείδως εἰς τὸν διδασκάλον, ἐνδοὶ καὶ καθ' ὁλοκληρίαν νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν προσήλωσιν του. Ἰδὼν λαμπρὸς χαρακτὴρ! Ἐκαμπτος, ἀκλόνητος, ἀμετάβλητος!

Θέλει ἄρα γε μένει τοιοῦτος χαρακτὴρ τοῦ Πέτρου ἄχρι τέλους, ἡ θέλει ὑποστῇ κατὰ τὰς περιστάσεις ἀλλοιώσεις τινάς; Βεβαίως ἐφ' ὅσον εὐρίσκειται ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ ἀτελείᾳ, δὲν θέλει εἶναι παραδόξον, ἔαν ἴδωμεν ἐν τῷ θανασμῷ καὶ θερμοεργῷ Πέτρῳ ἀλλοιώσεις τινάς, πλὴν αἱ ἀλλοιώσεις αὗται ἐπὶ μᾶλλον θέλουσι συντελέσει εἰς τὸ νὰ τελειοποιηθῇ καὶ ἐνισχυθῇ τὸ ἀδαμάντινον καὶ καρτερικὸν αὐτοῦ, ὡς θέλωμεν ἰδεῖ εἰς τὸ κατόπιν. Πρὸ τῆς σταυρώσεως ὅμως τοῦ διδασκάλου πάσχει καὶ αὐτὸς ἀνθρώπινον. Ὁ τε Πέτρος καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι ἐτελειοποιήσαν ἐν τῷ σταδίῳ τῆς ἀρετῆς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἰδίᾳ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, ὅτε κατέβη τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Ὅθεν ἡδὴ ἔχομεν τὸν Πέτρον ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ σταδίου, διὰ τοῦτο καὶ εὐρίσκαμεν ἀνθρώπινους τινάς ἐλλείψεις.

Ὅτε ἦν ὁ Ἰησοῦς μόνος ἐν τῇ παραλίᾳ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, ὅπως κατ' ἰδίαν προσευχέσθῃ, ἐν τῷ ὅπῳ, παρατήρησεν ὅτι τὸ πλοῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ ἦσαν οἱ μαθηταί

του, ἦτο μέσον τῆς θαλάσσης βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυμάτων, καὶ κατὰ τὴν τετάρτην ἡμερὰν τῆς νυκτὸς ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, οἱ μαθηταὶ ἐφοβήθησαν νομίσαντες ὅτι εἶνε φάντασμα· ὁ Ἰησοῦς τοῖς λέγει, «Θαρσείτε· ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεσθε». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ὁ Πέτρος θέλει νὰ βεβαιωθῇ, ἂν καὶ αὐτὸς ἠδύνατο νὰ μιμηθῇ τὸν Διδάσκαλον· παρακαλεῖ λοιπὸν αὐτὸν νὰ διατάξῃ νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Ἰησοῦν ἐπὶ τὰ ὕδατα. «Ἐλθέ, τῷ λέγει, καὶ ὁ Πέτρος καταβάς ἀπὸ τοῦ πλοίου, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα». Ἔως ἐδῶ βαίνει καλῶς, περιπατεῖ, ὥσπερ ὁ Διδάσκαλος. Πλὴν ὁ ἄνεμος ἐκθάλλει καὶ αὐτὸς ἀρχίζει νὰ καταποντίζηται. Δειλία φοβερά τὸν καταλαμβάνει καὶ εὐθὺς κράζει, «Κύριε, σῶσόν με». Ὁ Σωτὴρ ἐκτείνει τὴν χεῖρα καὶ λαμβάνει αὐτόν. Ἀλλ' ὅμως ἐλέγχει τὴν δειλίαν του λέγων, «ὀλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; (Ματθ. ιδ'. 23-25)».

Ἐν τῷ γεγονότι τούτῳ βλέπομεν δύο τιμὰς, ἴαν) τὴν προπέτειαν τοῦ Πέτρου· θέλοντος δι' ὑπερφυσικοῦ τρόπου νὰ βεβαιωθῇ καὶ δι' ἰδίας πείρας, ἂν ὁ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατῶν ᾖναι πράγματι ὁ Ἰησοῦς ἢ μή, καὶ 2ον) τὴν τιμωρίαν τῆς προπετείας του ταύτης διὰ τοῦ ἀρχιστῆτος καταποντισμοῦ καὶ τῆς ἐπιτιμῆσεως τοῦ Διδασκάλου του. Ἄν εἶχεν ἐτι μορφωθῇ ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν Ἀποστόλων πλήρης ἡ πεποιθήσις περὶ τοῦ ἑαυτῶν Διδασκάλου, ὅτι δὴλα δὴ ἦτο ὁ ἐνανθρωπήσας υἱὸς τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, τοῦτον ἔνεκα ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ τοῦ Πέτρου καὶ τῇ παντελεῖ κοπᾶσει τοῦ ἀνέμου εὐθὺς ὡς εἰσῆλθον ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ πλοῖον, ἡμεγαλύνθησαν νὰ ὁμολογήσῃ τὴν τρανότητα ἐκδοιχθεῖσαν ἀλήθειαν, λέγοντες «ἀληθὺς Θεὸς υἱὸς εἶ».

Ὁ Πέτρος οὐδὲν ἤττον ἀγαπᾶται σφόδρα ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος, ὅστις θέλει νὰ δείξῃ τὴν δόξαν τῆς θεότητος του, ἐφ' ὅσον ἐχώρουν νὰ ἰδῶσιν αὐτὴν θνητῶν ὀφθαλμοί, παραλαμβάνει τρεῖς μόνον ἐκ τῶν μαθητῶν του, τὸν Πέτρον, τὸν Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. Ὡστε ὁ Πέτρος γίνεται θεατὴς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ τούτου θεάματος. Πάντοτε ὁ Πέτρος εἶναι ἔτοιμος νὰ προτείνῃ τῷ Διδασκάλῳ ἀπορίας πρὸς λύσιν, αἵτινες ἦσαν ἀπορίαι καὶ τῶν λοιπῶν μαθητῶν, ἀλλ' ὁ Πέτρος εἶχε τὸ πρῶτον θάρρος νὰ διατυπώσῃ αὐτάς, ὡς λ. χ. περὶ τοῦ ποσάκις συγχωρητός ὁ ἀμαρτήσας ἀδελφός (Ματθ. ιβ'. 21-23), περὶ τοῦ τί εἶσιν αἱ μαθηταὶ παραιτήσασιν τὰ πάντα καὶ ἀκολουθήσασιν τῷ Χριστῷ (αὐτόν ιδ'. 27-30). Ὅτε δὲ ἐπορεύετο ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν μαθητῶν του εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· πάντες ὅμοιως σκανδαλισθή-

σεσθε ἐν ἡμέρῃ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὁ Πέτρος μόνος ἐβρίσκειται ἵνα ἀπαντήσῃ, καὶ ἀπαντᾷ λίαν κατηγορικῶς λέγων, «Ἐγὼ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι». (αὐτόν ιδ'. 30-35). Ἰδοὺ θάρρος ἀνδρὸς πεπονημένου καὶ ἀρωσιωμένου εἰς τὸν οὐράνιον Διδάσκαλον. Ἰδοὺ πρὸς κληρονομίαν εἰς ὑπομονήν, ἥτις ὁπωσδήποτε ὑποβιβάζει τὴν κατεργασίαν τῶν συμμαθητῶν του. Πάντες μὲν ὥσως σκανδαλισθήσονται, ἐγὼ ὅμως οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι· ἐπαναλαμβάνει τὸ αὐτὸ ὅημα, ὅπως ἔργον πᾶσαν ἀμφιβόλῃαν.

Ἡ δειλία ἀρῇκει εἰς τοὺς μὴ ἔχοντας ἐδράνας πεποιθήσεις, ἀλλ' ὁ Πέτρος φαίνεται ἔχων τοιαύτας, διὰ τοῦτο μετὰ θάρρους προβαίνει ὁμολογῶν ὅτι εἶναι ἔτοιμος νὰ πρῶξῃ ἐν τῇ περιστάσει. Τοῦτο δὲ, ὅπως λέγει, τὸ λέγει ἐλλειπνῶς καὶ ἀνυποκρίτως, διότι τοιαύτη εἶναι ἡ ὑπαγόρευσις τῆς ψυχῆς του. Πολλοὶ τῷ ὅντι ἐβρίσκονται, ὡς ὁ Πέτρος, αἵτινες ἄλλως εἶνε φιλαλήθεις καὶ εὐλαβεῖς καὶ λέγουσι διὰ τῆς γλώσσης ὅτι ἔχουσιν ἐν τῷ νῷ καὶ οὐδὲν ἀποκρύπτουσιν περὶ τῶν ἐν προσηχθεῖ κινδύνῳ παραχθιζομένων ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ τοῦτο λέγουσι πρὸ τοῦ νὰ ἔλθῃ ὁ πραγματικὸς κίνδυνος· ὡς ὅμως οὗτος ἐπιστῇ, τότε παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἀνακαλύπτει προύμνην. Μὴ καὶ ὁ Πέτρος ἐπαθε παρόμοιον;

Ὁ Ἰησοῦς τῷ ἀπαντᾷ εἰς τὴν ἀνωτέραν διαβεβαίωσίν του· Ἀμὴν λέγω σοί, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ νυκτὶ πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι τρεῖς ἀπαρνήσῃ με». Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ Πέτρος ἀνταπαντᾷ μετὰ τόπου, καὶν δὲ με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι». Ὡστε ἡδη συνεδέθη πλέον διὰ τῆς ἑαυτοῦ ὁμολογίας ὁ Πέτρος στενότερον ἢ διὰ συμβολαίου, καὶ πεποιθὼς εἰς ἑαυτὸν ἀντιτάσσεται πρὸς τὴν πρόβλεψιν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀληθείαν λέγει ὅτι αὐτὴ δὲν θέλει παραγερῶν. Ἀλλ' ὁ προειπὼν τὴν πρόβλεψιν ἦτο ὁ παντογνώστης καὶ καρδιογνώστης Θεός, ὁ δὲ Πέτρος ἦτο ἀτελής θνητός, ὅστις, φαίνεται, δὲν ἐκποῦδασε κατὰ βέβαιον τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν· εἰς λοιπὸν ἐκ τῶν δύο ἐμελλε νὰ ἀληθεύσῃ· Ἀναμφιβόλως ὁ Θεός.

Πολλοὶς αἱ κρίσεις ἡμῶν εἶνε ἐπισηφαλεῖς, ἐνῷ ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι εἶνε αἱ μόναι ἀληθεῖς· σχηματίζομεν δὲ περὶ ἡμῶν αὐτῶν τοιαύτην ὑψηλόφωνα ἰδέαν, φανταζόμεθα ὅτι εἰμεθα ἱκανοὶ νὰ ὑπερηφάνωμεν καὶ τὰ μέλιστα ὑπερμεγέθη προσηχόμενα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ ἡμῶν, ἀλλὰ πόσον νηπιωδῶς σκεπτόμεθα! Πόσον ἀναγνώρισις ὁ λόγος τοῦ ἔργου, καὶ ἡ θεωρία τῆς πράξεως! Ἡλικὴ ἀπόστασις διαχωρίζει τὸν συλλαμβάνοντα τὰ γενναῖα καὶ μεγαλεπίβολα σέβειν τοῦτον ἀπὸ

τῶν χειρῶν, αἵτινες δέον νὰ πραγματώσωσιν αὐτά, καίτοι αἱ τὰ χεῖρες καὶ ὁ νοῦς εἶνε σύνοικοι καὶ ὁμοσκηνοί. Ἄν εἶναι πόσον εὐκολον τὸ πρῶτον, ὅσον τὸ λέγειν, καθόσον ἐν τῷ μεταξὺ παρεμβάλλεται μέγα χάσμα. Ἀκολουθήσωμεν τῷ φίλῳ Πέτρῳ.

Παρουσιάζεται εὐκαιρία, ἵνα δείξῃ τὴν ἀτακτοσύνην καὶ ἀρέτην ὑπὲρ τοῦ συνημένου ὡς κατωτέρου Διδασκάλου του· ὅτε δὴλα δὴ οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων σὺν τῷ Ἰουδᾷ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὕπλων, ἵνα συλλάβωσι τὸν Ἰησοῦν περιεκύκλωσαν αὐτόν, ὁ Πέτρος ἔχων μήχανον ἐλάυνε αὐτὴν καὶ πληττει τὸν δούλον τοῦ Ἀρχιερέως Μάλλον ἀποκόψας τὸ ὠτίον αὐτοῦ (Ἰωαν. ιβ'. 16). Διὰ τῆς πράξεως ταύτης βεβαίως προκινδυνεύει ὁ Πέτρος κατὰ καθήκον ὑπὲρ τοῦ Διδασκάλου καὶ ἐφαρμύζει ὁ προεῖπε «Κἂν δέη με σὺν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσομαι». Θάρρος λοιπὸν, ὁ κινδυνεύων Διδάσκαλος ἔχει ἔχρη θανάτου προσηχιστὴν. Μεγάλῃ παρηγορίᾳ τῷ ὅντι νὰ ἔχῃ τις ἐν καιρῷ κινδύνου προκαλουμένου ἐκ μίσους εἰς τὸ πλεονόν του φίλον ἀνταπαρνητὴν μέλλοντα νὰ συμμερισθῇ μετ' αὐτοῦ τὸ μαρτύριον, ἐάν ἡ ἀνάγκη τοῦτο ἀπαίτησιν. Πόσον βαρύνει εἶναι ὁ ἐξαιρετικὸς οὗτος φίλος! Τοιοῦτος φαίνεται ὡς ὁ Πέτρος, ὅστις παρηκολοῦται τοῖς ἰχνεσὶ τοῦ Διδασκάλου μετ' ἐκτάκτου ἐνδιαφέροντος, ὅπως ἴδῃ τὸ τέλος.

Ἀλλὰ παρακολουθεῖ μακρόθεν, καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν αὐλήν τοῦ Ἀρχιερέως παρέρμεν μετὰ τῶν ὑπηρετῶν. Ἐκεῖ δὲ προσέρχεται αὐτῷ μία παιδίον, λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου; ὁ δὲ ἡρώησατο ἐμπροσθεν πάντων λέγων οὐκ οἶδα τί λέγεις. (Ματθ. κβ'. 69-75) — Τί λέγεις, Πέτρε; Ἄν γνωρίζεις τί λέγει ἡ παιδίον; Ἀρνεῖται νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εἶναι μαθητὴς Ἰησοῦ τοῦ Γαλιλαίου. Τόσον εὐκάλως ἐγένον ἐπιλήψεις; Πόσος χρόνος παρήλθεν, ἐφ' ὅτου μετὰ σέμνον ὁμολογῆσας ὅτι «εἰ καὶ πάντες σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδαλισθήσομαι»; Ἐλησμονήσας τί σοι εἶπεν ὁ Διδάσκαλος; Πῶς ἡ ἀπαρνήσις αἵτις μεταβολὴ τῶν προσηχμάτων σου; Πρὶν ὀλίγων στιγμῶν ἐπώρμησας ἐνοπλως κατὰ τὸν δούλον τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τοῦ ἀπέκοψας τὸ ὠτίον, καὶ τώρα διὰ μίαν ἀνακρούειν πρῶμην καὶ ἀρνεῖται πρῶμα, ὅπερ ὀφείλεις μετὰ θάρρους νὰ βεβαιώσῃς; Ἀ! Πέτρε, βετι ἔλεγες ὀλίγω πρότερον, τὸ ἔλεγες ἐν θεωρίᾳ, τώρα, ὡς ἤλθες εἰς τὴν πρῶξιν, ὡπισθοδρόμησας!

Φαίνεται ἐκ τῆς αὐλῆς καὶ ἐξέρχεται εἰς τὸν πύλωνα, ὅπως κρυβῇ μὲλλον ἀπὸ τῶν ὁμμάτων τῶν φιλοπεριεργῶν καὶ αὐλικῶν, ἀποφύγῃ δὲ τὰς συχνὰς ἐρωτήσεις τῶν ὑπηρετῶν, ἀλλὰ

κατὰ δυστυχίαν αἶδεν αὐτὸν ἄλλη παιδίον, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ: Καὶ οὗτος ἦν μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου καὶ πάλιν ἡρώησατο μετ' ὅρκου ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον. Ἐνταῦθα ἐπιβαρύνει ἑαυτὸν καὶ διὰ τοῦ ὅρκου! Ἄν ἠρκέσθῃ εἰς ἀπλήν ἔκρησιν διὰ λόγον, ἀλλ' ὁμνύει ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον. Ἐδειλίασε, φαίνεται, καὶ κατεσκοτίσθη, ἀρνηθεὶς ἅπαξ ἀρνεῖται καὶ τὸ δεύτερον, ὡς θέλει ἀρνηθῇ καὶ τὸ τρίτον. Πράγματι «μετὰ μικρὸν προσελθόντες οἱ ἐσώτες εἶπον τῷ Πέτρῳ, ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ λαλιά σου δὴλόν σε ποιεῖ. Τότε ἤρξατο καταναθεματίζειν, καὶ ὁμνύειν ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν». Ὡς περ γυνὴ ἕστατος καὶ ἀμετάβολος ἐδείχθη ὁ Πέτρος ἐν τῷδε τῷ κινδύνῳ· στερηθεὶς τῆς παρηγορίας καταφεύγει εἰς ἀναίδεα ψεδδός, ἡδη ἀρνεῖται τὸ τρίτον χρώμενος ἀναθεματισμοῖς καὶ ὅρκοις, ἐπαναλαμβάνων ὅτι δὲν γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' εὐθέως φωνεῖ ὁ ἀλέκτωρ, καὶ ἐφαρμύζεται ἡ πρόβλεψις τοῦ Κυρίου ἐπὶ πόντος ὅτι πρὶν φωνῆσθαι ὁ ἀλέκτωρ, θέλει ἀπαρνηθῇ τρεῖς αὐτόν.

Καὶ νῦν τί μέλλει γενέσθαι, Πέτρε; Τὸ ἀδικαιολόγητον ψεδδός σου σὲ ἀπεχώρισε τελείως τοῦ Διδασκάλου, ὅστις εἶνε ἡ αὐτοαλήθεια· Σοὶ τὸ προσέπειν, ἀλλὰ σὺ προκλητικῶς καὶ κατηγορικῶς ἔλεγες ὅτι οὐδέποτε θέλεις σκανδαλισθῇ, ἤλθεν ἡ στιγμή καὶ ἐσκανδαλίσθης κατὰ τρόπον ὅλος ἐπιλήψιμον. Τόσον κατέπεσας ὑπὸ τῆς δειλίας; Ἐπορήθης μὴ ἀπολέσῃς τὴν ζωὴν σου; Ἀλλὰ δὲν εἶσαι σὺ, ὅστις εἶπες εἰς τὸν Διδάσκαλον «τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω» (Ἰωαν. ιγ'. 37). Αὕτη εἶνε ἡ θυσία, ἥν ὑπέσχο; Ἀχ! Πόσον ἠδίκησας σεαυτόν. Ἄλλο δὲν ἐναπομένει, εἰμή, ἀληθῆς μετάνοια καὶ θεομὰ δάκρυα. Ταῦτα μόνον δύνανται νὰ ἐκκαίψωσι καὶ τὰ βαρύντα τῶν ἀμαρτημάτων, ὡς ἐκαθαρίσθη ἀπὸ τοῦ φόνου καὶ τῆς μοιχείας ὁ Προφητὴνὰξ Δαβὶδ. Ἡ τύπτουσα ἀμειλίχως τὸν Πέτρον φωνὴ τῆς συνειδήσεως δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐπενέγκῃ τὰ ἐνδρέστα ἀποτελέσματα αὐτῆς. Εὐθὺς ὡς ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ ἀλέκτορος, ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην του ὁ Πέτρος τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ καὶ μεταμέλεται ὅτι ὑπέπεσεν εἰς τοιοῦτον ἔγκλημα, καὶ ἐξελθὼν ἀνελύθη εἰς πικρὰ δάκρυα, τὰ ὅποια βεβαίως τῷ ἐπὶ νύκτον τὴν ἔφασιν· δίδει βλέπομεν κατόπιν αὐτὸν ἐξαγασθέντα καὶ ἐπιρροασθέντα διὰ νέας δυνάμεις, ὥστε ἐξεπλήρωσε τὴν ἰερὰν αὐτοῦ ἀποστολὴν θύσας πράγματι τὴν ζωὴν ὑπὲρ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. (Ἀκολουθεῖ)

Ζήσιμος Γ. Τυπάλδος.

